परिच्छेद

८

८.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका तथ्यहरू

बागमती प्रदेश

८.३.१ दोलखा

जम्मा जनसङ्ख्या	१,७२,७६७
महिला	८९,०४७
घर परिवार सङ्ख्या	४९,४९३
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१०,५१९
साक्षरता प्रतिशत	७२.३१
आश्रित जनसङ्ख्या	८४,८६९
अपाङ्गता भएका	५,६००

यस वर्ष दोलखा जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा २७ जना महिला र चार जना पुरुष गरी ३१ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १९ जना बालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ६ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता ५१ जनाको छ। कारागारमा १ सय ७९ जना पुरुष कैदी बन्दी छन्। महिला कैदीबन्दीलाई रामेछाप तथा अन्य जिल्लाका कारागार पठाउने गरिएको छ। कारागारमा सीपमूलक तालिमको व्यवस्था रहेको छ। भीमेश्वर नगरपालिकाको सहयोगमा एक जना अहेब मार्फत् कैदीबन्दीको स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने गरिएको कारागार प्रमुख विकल श्रेष्ठले बताए।

कारागार प्रमुखले कैदीबन्दीहरूलाई दुर्व्यवहार गरेको आरोप

राज्यले दिने सुविधामा समेत कारागार प्रमुख रामकृष्ण घिमिरेले आफूहरूलाई पैसा तिर्न बाध्य पारेको गुनासो गर्दा जिम्मेवारी खोस्ने, अन्यत्र पठाइदिने लगायतका धम्की दिँदै मानसिक त्रासमा राख्ने गरेको कैदीबन्दीले आरोप लगाए। जिल्ला कारागारका नाइके विष्णु तामाङ र कारागार प्रमुख घिमिरेले कारागारभित्र विकास निर्माणका लागि आएको कार्यक्रमहरू कैदीबन्दीलाई काम गर्न लगाएर रकम आफैंले लिने गरेको, भीमेश्वर नगरपालिकाबाट गत दशैंमा खसी किन्न दिएको १५ हजार रुपियाँ नदिएको, उपचारमा समयमा नलैजाने, बिजुली र पानीको पैसा कैदीबन्दीले उठाएर तिर्नुपर्ने, बन्दीले आफन्तको किरियामा जाँदा पाउने सरकारी सुविधा नदिएको, कैदीबन्दीहरूलाई दुर्व्यवहार गर्ने गरेको बताए। कैदीबन्दीहरूले प्रमुख घिमिरेको सरुवाको माग गर्दै ०८० माघ २९ गते आन्दोलन गरे। कारागार प्रमुख घिमिरेले राज्यबाट प्राप्त सेवा सुविधा कैदीबन्दीहरूलाई दिएको दाबी गरे। जिल्ला प्रशासन कार्यालयको रोहबरमा कारागार प्रमुख घिमिरेलाई माघ २९ गतेदेखि अन्यत्र सरुवा गर्ने सहमतिमा आन्दोलन स्थगित भयो।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ सय ६३ थान मध्ये ३१ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ २ सय २५ थानमध्ये ७३ थान मुद्दा फैसला भए। अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी एक थान मुद्दा रहेको छ। अघिल्लो वर्षबाट जिम्मेवारी सरेर आएका ११ सय ९९ थान मुद्दा रहेको जिल्ला अदालतका नायब सुब्बा कृष्ण पौडेलले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष दोलखा जिल्लामा बलात्कार घटनामा १२, यौन दुर्व्यवहार घटनामा तीन, सामूहिक बलात्कार

घटनामा एक र हाडनाता करणी घटनामा तीन जना गरी १९ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा सामुदायिकतर्फ २ सय ४७ आधारभूत र ८४ माबि छन्। जिल्लामा छात्रा १७ हजार ७ सय ६९ र छात्र १७ हजार ८ सय ९४ जना अध्ययनरत छन्। जसमा अपाङ्गता भएका २ सय २१ छात्रा र २ सय ६० जना छात्र छन्। दलित छात्रा १ हजार ७ सय ५४ जना र छात्र १ हजार ८ सय ५१ जना छन्। वैदेशिक रोजगार छात्रवृत्ति स्थानीय तह मार्फत् वितरण हुने भएकोले जिल्लामा त्यसको तथ्याङ्क नरहने शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ, दोलखाका निमित्त प्रमुख निर्मला पाण्डेले बताइन्।

बलात्कार तथा यौन दुर्व्यवहार

१६ वर्षीया बालिकालाई ०८० माघ १३ गते बलात्कार गरेको आरोपमा चितवन जिल्ला भरतपुर नगरपालिका-२ घर भई मेलुङ गाउँपालिका-७ बस्ने ३४ वर्षीय रमेशलाल श्रेष्ठ विरुद्ध पीडित पक्षले माघ १५ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। प्रहरीले आरोपितलाई माघ १४ गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतले ०८१ जेठ ९ गते आरोपितलाई १२ वर्ष कैद र ५० हजार रुपियाँ जरिवाना गर्ने फैसला गऱ्यो।

महिलाविरुद्धहुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भएको भन्दै १८ जना महिलाले जिल्ला प्रहरी कार्यालयको महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। दर्ता भएका उजुरीमध्ये १३ ओटा मिलापत्र भएको महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रका इन्स्पेक्टर शत्रुधन महतोले बताए।

यो वर्ष दोलखा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा दुई, हाडनाता करणी घटनामा एक, वैवाहिक बलात्कार घटनामा एक र घरेलु हिंसाको घटनामा एक गरी पाँच जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। परिवारबाट हत्याका घटनामा एक जना महिलाको मृत्यु भयो ।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

दोलखामा यो वर्ष १ हजार १ सय ५० जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

तालिका ८.३.१.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट		१	१	२
हत्या		१	३	४
बाल अधिकार	बलात्कार	१२		१२
	यौन दुर्व्यवहार	३		३
	सामूहिक बलात्कार	१		१
	हाडनाता करणी	३		३
	जम्मा	१९		१९
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	१		१
	बलात्कार	२		२
	हाडनाता करणी	१		१
	वैवाहिक बलात्कार	१		१
	पारिवारिक हत्या	१		१
	जम्मा	६		६
कूल जम्मा		२६	४	३१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

दोलखामा इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग स्थापना भएको छैन।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष दोलखामा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

दोलखामा ४९ हजार ४ सय ९३ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ४१ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको धाराको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा १८ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा ६ सरकारी अस्पताल, ५२ स्वास्थ्य

तालिका ८.३.१.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	२	२

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

चौकी, एक प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, १६ आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, ६ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र २२ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा एक जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा एक अस्थायीसमेत दुई जना कार्यरत छन्। डाक्टर १४ जनाको दरबन्दी भएकोमा सबै कार्यरत रहेको, हेल्थ असिष्टेण्ट दरबन्दी अनुसार ९० जना कार्यरत, स्टाफनर्स २२ जना दरबन्दी अनुसार कार्यरत रहेको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय प्रमुख उत्तम खनालले बताए।

स्वास्थ्य

जिरी नगरपालिका-८ मा रहेको जिरी अस्पतालका प्रमुख डा. रञ्जित झासहित ड्युटीमा खटिएका स्वास्थ्यकर्मीले आफूहरूमाथि जिरी नगरपालिका-८ का वडा अध्यक्ष कृष्णकुमार खत्रीले दुर्व्यवहार गरेको आरोप लगाए। जिरी अस्पतालमा ०८० फागुन २ गते उपचारका लागि ल्याइएका बिरामीलाई थप उपचारका लागि काठमाडौँ लैजान अस्पतालको एम्बुलेन्स उपलब्ध नभएपछि वडाअध्यक्ष खत्री, बिरामीका परिवारजन र जिरी अस्पतालका प्रमुख डा. झासहितका स्वाथ्यकर्मीबीच विवाद भएको थियो।

तालिका ८.३.१.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	२	१३	१६
यौन दुर्व्यवहार			३	३
जम्मा	१	२	१६	१९

महिला अधिकार				
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		१		१
बलात्कार	१		३	४
पारिवारिक हत्या			१	१
जम्मा	१	१	४	६

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	४	४

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.२ सिन्धुपाल्चोक

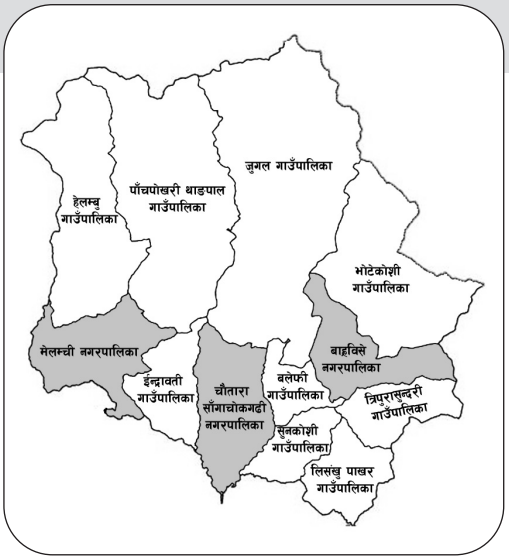

जम्मा जनसङ्ख्या	२,६२,६२४
महिला	१,३३,४१९
घर परिवार सङ्ख्या	७१,६९७
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	९,३८४
साक्षरता प्रतिशत	६८.०४
आश्रित जनसङ्ख्या	१,२६,७१२
अपाङ्गता भएका	८,२२६

यस वर्ष सिन्धुपाल्चोक जिल्ला कारागारमा एक जना पुरुषको मृत्यु भयो । ज्यादतीका घटनामा ९१ जना महिला र ११ जना पुरुष गरी १ सय २ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २३ जना बालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ६६ जना महिला पीडित भए। जातीय विभेदको घटनामा एक जना पुरुष पीडित भए।

कारागार र बन्दी

कारागारको क्षमता ५० जनाको रहेको छ। कारागारमा कैद तोकिएका ८५ जना र कैद नतोकिएका ५४ गरी १ सय ३९ जना पुरुष रहेका छन्। क्षमता भन्दा धेरै कैदीबन्दी राखिएकोले व्यवस्थापनमा समस्या रहेको छ।

कारागारमा मृत्यु

मेलम्ची नपा-१० शिखरपुर स्थायी घर भई चौतारा कारागारका कैदी ५३ वर्षीय कृष्ण नेपालीको ०८० माघ २३ गते मृत्यु भयो। एक्कासि बेहोस भएर ढलेपछि उपचारका लागि चौतारा अस्पताल पुऱ्याउने बित्तिकै पीडितको मृत्यु भएको चौतारा कारागारका चौकीदार भीमबहादुर बस्नेतले बताए। दैनिक औषधी सेवन नगरेका कारण पीडितको मृत्यु भएको हुनसक्ने चौतारा कारागारका बन्दी भरत दङ्गालले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा यो वर्ष देवानी मुद्दातर्फ ३ सय ५ थान, फौजदारी मुद्दातर्फ १ सय १४ थान मुद्दा गरी ४ सय १९ थान मुद्दा दर्ता भए। अघिल्लो वर्षको जिम्मेवारी सरेर आएका देवानी मुद्दातर्फ १ सय ५९ थान र फौजदारी मुद्दातर्फ ९९ थान मुद्दा रहे। यस वर्ष जिल्ला अदालतले देवानी २ सय ५७ थान र फौजदारी ८७ थान र पाँच थान रिट गरी ३ सय ४९ थान मुद्दा फैसला भयो। सिन्धुपाल्चोक जिल्ला अदालतमा १८ महिना नाघेको पाँच थान र दुई वर्ष पुरानो तीन थान मुद्दा रहेका छन्।

बाल अधिकार

यस वर्ष सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा बलात्कार घटनामा १८, यौन दुर्व्यवहार घटनामा चार र सामूहिक बलात्कार/हाडनाता करणीका घटनामा एक गरी २३ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ३ सय आधारभूत विद्यालय र १ सय ४९ ओटा माविं छन्। सबै सामुदायिक विद्यालयहरूमा शौचालय र खानेपानीको व्यवस्था छ। जिल्लाका अधिकांश विद्यालय भवनहरू अपाङ्गतामैत्री छैनन्।

तालिका ८.३.२.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट					३	३
कारागारमा मृत्यु		१	१			
घाइते					५	५
हत्या				३	३	५
जातीय विभेद					१	१
बाल अधिकार	बलात्कार			१८		१८
	यौन दुर्व्यवहार			४		४
	सामूहिक बलात्कार/हाडनाता करणी			१		१
	जम्मा			३३		३३
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा			४८		४८
	बलात्कार			९		९
	बलात्कार प्रयास			६		६
	पारिवारिक हत्या			३		३
	जम्मा			६६		६६
कूल जम्मा		१	१	९१	११	१०३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

यसवर्ष जिल्लामा २८ हजार ५ सय ४३ बालिका र २८ हजार ५ सय ३९ वालक गरी जम्मा ५७ हजार ८२ जना बालबालिका विद्यालय भर्ना भए।

बलात्कार, यौनदुर्व्यवहार

१३ वर्षीया बालिकालाई ०८० फागुन २९ गते बलात्कार गरेको आरोपमा सुनकोशी गाउँपालिका-१ का २९ वर्षीय भोजबहादुर कार्कीविरुद्ध पीडित पक्षले चैत्र १ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले चैत्र १ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश भवगती शर्मा ढुङ्गानाको ०८१ मङ्सिर १९ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १८ वर्ष कैद हुने फैसला गऱ्यो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यस वर्ष सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा घरेलु हिंसा पीडित भएको भन्दै ६७ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए । जसमध्ये मानसिक हिंसा २२ , शारीरिक हिंसा ३६ र आर्थिक हिंसाका नौ उजुरी छन्। दर्ता भएका सबै उजुरीहरू मेलमिलाप भएको सेवा केन्द्रकी प्रहरी जवान सुशीला खत्रीले बताइन्।

यो वर्ष सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा बलात्कारका घटनामा नौ, बलात्कार प्रयास घटनमा ६ र घरेलु हिंसाका घटनामा ४८ गरी ६३ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो।

बलात्कार, यौनदुर्व्यवहार

३६ वर्षीया महिलालाई ०८१ असार ५ गते बलात्कार गरेको आरोपमा चौतारा साँगाचोकगढी नपा-५ गैरीगाउँका २६ वर्षीय विशाल कार्कीविरुद्ध पीडित पक्षले साउन १९ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले साउन २३ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश भगवती शर्मा ढुङ्गानाको ०८१ पुस ३ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै ७ वर्ष कैद र ३ लाख रुपियाँ जरिबाना भराउने फैसला गऱ्यो।

पारिवारिक हत्या

सुनकोशी गाउँपालिका-५ सुनखानीकी ५० वर्षीया डोल्मा तामाङलाई ०८० पुस १९ गते बिहान खुकुरी प्रहार गरी हत्या गरेको आरोपमा मृतकका पति ५१ वर्षीय सोमबहादुर तामाङ विरुद्ध मृतकका भाइले ०८० माघ १२ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए। जिल्ला अदालतको फागुन ६ गतेको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठाएकोमा आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै २५ वर्ष कैद सजाय सुनायो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

सिन्धुपाल्चोकमा यो वर्ष १ सय ९ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

सिन्धुपाल्चोकमा इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग स्थापना भएको छैन।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष सिन्धुपाल्चोकमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

सिन्धुपाल्चोकमा ७१ हजार ६ सय ९७ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ३९ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको धाराको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २९ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत : स्थानीय तह

तालिका ५.३.२.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट		
	महिला	पुरुष	जम्मा
महिला अधिकार	३		३
जातीय विभेद		१	१
कूल जम्मा	३	१	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

अस्पतालहरूमा ९८ र स्वास्थ्य चौकीहरूमा ९३ प्रकारका औषधीहरू नि:शुल्क पाइने भनिए तापनि बेला बेलामा औषधीको अभाव हुने गरेको छ। जिल्लामा एक जना विशेषज्ञ चिकित्सक, १७ जना मेडिकल अधिकृत, ९१ जना हेल्थ असिस्टेन्ट, १८ जना स्टार्फ नर्स, ५४ जना विद्यालय नर्स, १ सय ९६ जना अनमी, १ सय ५४ जना अहेब, १५ जना ल्याब टेक्निसियन रहेको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय प्रमुख दुर्गा बजगाइले बताइन्।

तालिका ८.३.२.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	३	४	१३	१९
यौन दुर्व्यवहार		१	३	४
जम्मा	३	५	१६	३३

महिला अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		४७	१			४८
बलात्कार	३		१	१	५	९
बलात्कार प्रयास	१			१	४	६
पारिवारिक हत्या	१				३	३
जम्मा	४	४७	३	३	११	६६

मारिएकाको घटना सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	४	५

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.३ रसुवा

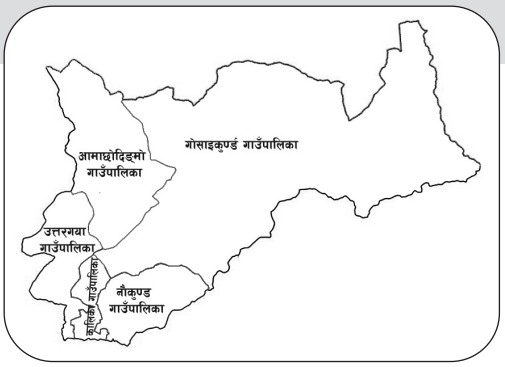

जम्मा जनसङ्ख्या	४६,६८९
महिला	२२,६५४
घर परिवार सङ्ख्या	११,१३१
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१,७७६
साक्षरता प्रतिशत	६९.६०
आश्रित जनसङ्ख्या	२२,१२१
अपाङ्गता भएका	१,२९३

यस वर्ष रसुवा जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा १० जना महिला र तीन जना पुरुष गरी १३ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा एक जना बालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा आठ जना महिला पीडित भए।

धम्की

अन्यपक्षबाट

लाङटाङ राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयका प्रमुख वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत अणनाथ बराललाई नेपाल तरुण दल, नेपाल विद्यार्थी सङ्घ, नेपाली कांग्रेस क्षेत्रीय सभापतिलगायतको समूहले ०८१ वैशाख १४ गते २४ घण्टाभित्र जिल्ला नछाडे मार्ने धम्की दियो। ६०/७० जनाको समूहमा रहेको टोलीले कार्यालय हाताभित्र प्रवेश गरेर कार्यालयको टेबुल तथा कुर्सीसमेत तोडफोड गऱ्यो। 'नेविसङ्घको जिल्ला सचिव हुँ भन्दै सुन्दर अधिकारीले फोन गरी २४ घण्टाभित्र जिल्ला नछाडे मार्ने' धम्की दिएको प्रमुख बरालले बताए।

सदरमुकाम धुन्चेमा रहेको निकुञ्ज कार्यालयमा तोडफोड गरी नेपाली कांग्रेस रसुवाका सभापति पेम्बाछिरिङ तामाङको नेतृत्वको टोलीले प्रमुख जिल्ला अधिकारी समक्ष मागपत्र पेस गरेको थियो। माग पत्रमा निकुञ्ज प्रमुखले आफूखुशी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरेको, पालिकाहरूसँग समन्वय नगरेको, मध्यवर्ती कोषको रकम मनलाग्दी ढङ्गले खर्च गरेको, मनलाग्दी कर्मचारी भर्ना गरिएको लगायतको विषय उल्लेख थियो। पीडितले उत्तरगया गाउँपालिका-५ का उत्तम थापा, कालिका गाउँपालिका-५ का लक्ष्मण देवकोटालगायत विरूद्ध किटानी जाहेरी दिए पनि वर्ष अन्त्यसम्म कुनै कारबाही भएन।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारमा ७१ जना कैदी र कैद नतोकिएका १९ जना थुनुवा गरी जम्मा ९० जना रहेका छन्। जसमा महिला कैदीबन्दीको सङ्ख्या पाँच रहेको छ। कारागारमा खानेपानी, शौचालय, पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, खेलकुदका सामग्रीको उचित प्रबन्ध रहेको जिल्ला कारागारका निमित्त प्रमुख शैलेश देवकोटाले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेकोमा कार्यरत छन्। यस वर्ष १४ थान मुद्दा फैसला हुन बाँकी रहेकोमा देवानीतर्फ ६ र फौजदारीतर्फ आठ थान छन्। अघिल्लो वर्ष जिम्मेवारी सरेर आएको १५ मध्ये १० थान मुद्दा फैसला भएको अदालतका सूचना अधिकारी शुभद्रा जिसीले बताइन्।

बाल अधिकार

यस वर्ष रसुवा जिल्लामा हाडनाता करणी घटनामा एक बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ७२ आधारभूत र १९ माबि छन्।

संस्थागत विद्यालय १२ ओटा छन्। ७७ प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र, राहत ३९ जना शिक्षक छन्। जिल्लाभर दरबन्दीका ४ सय ५६ छन् भने ५ जना शिक्षक रिक्त छन्। कूल ८ हजार ६ सय ७ जना विद्यार्थी अध्ययनरत छन्। जिल्लामा नवनिर्मित विद्यालयहरू पाँच ओटा मात्र अपाङ्गतामैत्री रहेको शिक्षा समन्वय इकाइका प्रमुख जीवन दाहालले बताए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यस वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै आठ जना महिलाले जिल्लाका विभिन्न प्रहरी चौकी, जिल्ला प्रहरी कार्यालयको महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट दुई, गालीगलौजका तीन, आर्थिक हिंसाका एक, हेला गरेको एक र सामान्य घरायसी झगडाका एक घटना छन्। घरेलु हिंसासम्बन्धी सबै उजुरीमा मेलमिलाप भएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रसुवाका डिएसपी केशव भट्टराईले बताए।

यो वर्ष रसुवा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा दुई, यौन दुर्व्यवहारका घटनामा दुई र घरेलु हिंसाका घटनामा चार गरी आठ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार

जलविद्युत आयोजनाका कारण बस्ती जोखिममा

आमाछोदिङ्मो गाउँपालिका-१ मा निर्माणाधीन २ सय १६ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो त्रिशूली १ जलविद्युत आयोजनाका कारण आवास तथा अन्य क्षेत्रमा प्रभाव परेको छ। विद्युत गृह निर्माणस्थल उत्तरगया गाउँपालिका-१ मैलुङको बस्ती क्षेत्रमा भूकम्प तथा अत्यधिक विस्फोटक पदार्थ प्रयोगका कारण घरहरू चर्किएको र घर छाड्नुपर्ने स्थिति आएको भन्दै स्थानीयले ०८१ पुस २१ गते जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा निवेदन दिए। स्थानीय बासिन्दा योविन्द्र घलेले भने, "हामीलाई आयोजनाका लागि आवास र जग्गा छाड्न बाध्य पारियो। तर, उचित क्षतिपूर्ति र पुनर्वासको व्यवस्था भएन। अहिले हामी ठूलो समस्यामा परेका छौं। त्रिशुली नदी किनारका किसान ध्रुब तामाङले भने, "पहिले हामीले नदीको पानीले खेती सिंचाइ गर्थ्यौं। अब भने पानी सुक्दै छ, जसले हाम्रो कृषिजन्य उत्पादनमा धेरै कमी आएको छ।" उत्तरगया, कालिका, आमाछोदिङमो र गोसाइकुण्ड गाउँपालिका आयोजना प्रभावित क्षेत्रका रूपमा रहेको छ।

तालिका ८.३.३.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट		१	१	२
धम्की			१	१
हत्या			१	१
बाल अधिकार	हाडनाता करणी	१		१
	जम्मा	१		१
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	४		४
	बलात्कार	२		२
	यौन दुर्व्यवहार	२		२
	जम्मा	८		८
कूल जम्मा		१०	३	१३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

रसुवामा यो वर्ष १ सय ४१ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

रसुवामा इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग स्थापना भएको छैन।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष रसुवामा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

रसुवामा ११ हजार १ सय ३१ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ६७ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको धाराको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा एक सार्वजनिक शौचालय छ।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

रसुवामा एक जिल्ला अस्पताल, एक ग्रामीण अस्पताल, १७ वास्थ्य चौकी र नौ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ रहेका छन्। दुई जना डक्टर दरबन्दी अनुसार एक जना कार्यरत छन्। ४२ जना अहेवको दरबन्दी

तालिका ८.३.३.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट		
	महिला	पुरुष	जम्मा
बाल अधिकार		१	१
महिला अधिकार	१		१
कूल जम्मा	१	१	२

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

रहेकोमा १८ जना कार्यरत छन् भने २७ जना स्टाफ नर्स दरबन्दी रहेकोमा १७ जना कार्यरत छन्। दरबन्दी अनुसार स्वास्थ्यकर्मी नरहे पनि स्थानीय तहले करार सेवामा लिएर स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरेको छ। स्वास्थ्य चौकीमा ७८ प्रकारका औषधी नि:शुल्क पाउने सरकारी नीति भए पनि स्वास्थ्य संस्थामा नि:शुल्क पाइने औषधीको समय समयमा अभाव हुने गरेको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय प्रमुख भीमसागर गुरागाईंले बताए।

तालिका ८.३.३.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	१

महिला अधिकार				
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		४		४
बलात्कार	१		१	२
यौन दुर्व्यवहार			२	२
जम्मा	१	४	३	८

मारिएकाको सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	जम्मा
हत्या	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.४ धादिङ

जम्मा जनसङ्ख्या	३,२५,७१०
महिला	१,६६,६६२
घर परिवार सङ्ख्या	८३,६२२
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१४,२३१
साक्षरता प्रतिशत	७२.४०
आश्रित जनसङ्ख्या	१,६०,०२४
अपाङ्गता भएका	९,०१७

यस वर्ष धादिङ जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा तीन जना पुरुष पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ५७ जना महिला र चार जना पुरुष गरी ६१ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १९ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ३७ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको बन्दी क्षमता ५० महिला र १ सय ५० पुरुष गरी २ सय जनाको रहेको छ। कारागारमा २ सय ७७ जना कैदीबन्दी छन्। जसमा १३ महिला र २ सय ६४ पुरुष रहेका छन्। कारागारमा आश्रित एक बालक रहेको जेलर राममणि मिश्रले बताए। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एक जना अहेव कार्यरत छन्। कारागारमा दुई जना पुरुष कैदीबन्दीहरू जटिल मानसिक रोगको औषधी उपचार गराइरहेका छन्। कारागारमा सात पुरुष र एक महिला गरी आठ जना ज्येष्ठ नागरिक छन्। दुई वर्षभन्दा बढी समयदेखि पुर्पक्षका लागि थुनामा रहेका चार जना पुरुषहरू छन्। जसमध्ये एकजना ५ वर्षदेखि पुर्पक्षका लागि थुनामा छन्।

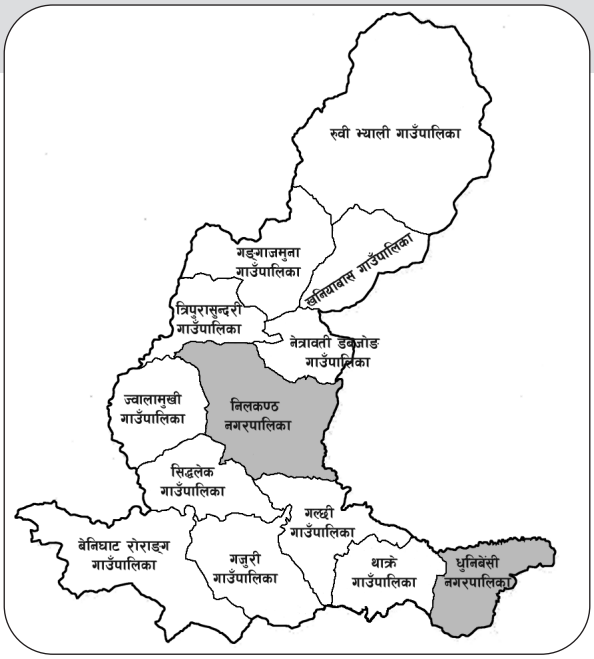

कारागारमा मृत्यु

धादिङ कारागारका बन्दी गल्छी गाउँपालिका-७ का ८१ वर्षीय कृष्णबहादुर परियारको उपचारका क्रममा ०८० पुस १८ गते मृत्यु भयो। दमको रोगी रहेका परियार अघिल्लो दिनदेखि बिरामी परेको र अन्य कैदीले दालको झोल खुवाएपछि बान्ता गरेको अवस्थामा तत्काल उपचारको लागि धादिङ अस्पताल लगिएको कारागार प्रमुख राममणि मिश्रले बताए। शवको पोष्टमार्टम पुस १८ गते धादिङ अस्पतालमा भयो। परिवारले सद्गतका लागि सोही दिन शव बुझेर लगेको गल्छी गाउँपालिका-७ का वडाध्यक्ष हरि खतिवडाले बताए। पाँच वर्षीया बालिकालाई ०८० मङ्सिर ६ गते बलात्कार गरेको भन्दै परियारविरुद्ध पीडित पक्षले मङ्सिर २१ गते इलाका प्रहरी कार्यालय, गजुरीमा उजुरी दिएको थियो। परियारलाई मङ्सिर २० गते गिरफ्तार गरेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका एसपी गौतम मिश्रले बताए। जिल्ला अदालतको पुस ८ गतेको इजलासले परियारलाई पुर्पक्षको लागि थुनामा पठाएको थियो।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा दुई न्यायाधीश दरबन्दी रहेकोमा कार्यरत छन्। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ६ सय ४८ थानमध्ये ४ सय ६० थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ १ हजार ८८ थानमध्ये ७ सय ७५

तालिका ८.३.४.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण					१	१
गिरफ्तारी		१	१			
कारागारमा मृत्यु		१	१			
हत्या				३	३	४
धम्की		१	१			
बाल अधिकार	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय				१	१
	बलात्कार			१४		१४
	यौन दुर्व्यवहार			३		३
	हाडनाता करणी			३		३
	जम्मा			१८	१	१९
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा			३६		३६
	बलात्कार			८		८
	बलात्कार प्रयास			३		३
	पारिवारिक हत्या			१		१
	जम्मा			३७		३७
कूल जम्मा		३	३	५७	४	६१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका मुद्दा ११ थान बाँकी छ।

अदालतमा आएका मुद्दाका पक्षहरूले न्याय पाएको अनुभूति गरेर जानु पर्नेमा यसतर्फ अदालतले अझै ध्यान दिन नसकेको जिल्ला अदालत वार एशोसिएशनका अध्यक्ष टंक श्रेष्ठले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष धादिङ जिल्लामा बलात्कार घटनामा १४, यौन दुर्व्यवहार घटनामा दुई, हाडनाता करणी घटनामा दुई र विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजायका घटनामा एक गरी १९ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ४ सय आधारभूत र १ सय ५७ माध्यमिक विद्यालय छन्। १ हजार ६ सय ७९ शिक्षक दरबन्दी रहेकामा २३ दरबन्दी मिलान हुन बाँकी छ। यो वर्ष ३० हजार ४ सय ५१ बालक र ३० जार ८ सय १८ बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका २ सय १ बालिका र १ सय ७६ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय सात छन्। द्वन्द्वपीडित परिवारका सात जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाए।

यस वर्ष वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका, अङ्गभङ्ग भएका, घाइते भएका, अशक्त भएका ६१ जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाए। यो वर्ष ४ हजार ८ सय ३५ दलित बालक र ५ हजार २ सय ९७ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए। सबै दलित बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाएको स्थानीय तहका शिक्षा शाखा प्रमुखहरूले जनाए।

अपहरण

एक वर्षीय बालकलाई ०८० माघ २० गते अपहरण गरेको आरोपमा थाक्रे गाउँपालिका -४ की २५ वर्षीया महिला, अपहरणपछि बालकलाई लुकाएर राख्ने तनहुँ जिल्ला भीमाद नगरपालिका-८ का ३३ वर्षीया शारदा क्षेत्री विक र पति २७ वर्षीय कमल विकलाई माघ २३ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। पीडित बालकको प्रहरीले माघ २१ गते बिहान काठमाडौँ महानगरपालिका रातोपुलस्थित फोहोर फाल्ने ठाउँबाट उद्धार गरी माघ २२ गते परिवारको जिम्मा लगाइएको

जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डीएसपी सन्तुलालप्रसाद जैसवारले बताए। प्रहरीले आरोपितहरूविरुद्ध फागुन १५ गते जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयमार्फत जिल्ला अदालतमा अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दा दर्ता गऱ्यो। जिल्ला अदालतको फागुन १८ गतेको आदेशले आरोपितहरूलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश गोपालप्रसाद बास्तोलाको मङ्सिर ११ गतेको इजलासले बालककी २५ वर्षीया फुपू दिदीलाई चार वर्ष कैद र सङ्गठित अपराध मुद्दामा दुई वर्ष कैद तथा ४० हजार रुपियाँ जरिबाना गर्ने फैसला सुनायो। शारदा क्षेत्री बिकलाई मुख्य कसुरदार ठहर गर्दै १० वर्ष कैद र सङ्गठित अपराधमा थप दुई वर्ष कैद र १ लाख रुपियाँ जरिबाना गर्ने फैसला भयो। यसैगरी शारदाका २७ वर्षीय पति कमल बिकलाई अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दामा मतियार ठहर गर्दै पाँच वर्ष कैद सजायको फैसला सुनायो।

बलात्कार

१५ वर्षीया बालिकालाई ०८१ असार २१ गते बलात्कार गरेको आरोपमा १७ वर्षीय बालकविरुद्ध पीडित पक्षले असार २१ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। प्रहरीले आरोपितलाई असार २२ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश गोपालप्रसाद बास्तोलाको भदौ १६ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १२ वर्ष ८ महिना कैद सजायको फैसला सुनायो। इजलासले कसुरदार १८ वर्षमुनिको बालक भएकोले १२ वर्ष ८ महिना कैद साथै ४ लाख ७३ हजार १ रुपैयाँ क्षतिपूर्ति तिर्न फैसला गरेको थियो। कसुरदारले तिर्ने जरिवानाको रकम पीडितलाई भराउन समेत आदेश भयो। जिल्ला अदालतले गरेको फैसलामा मुद्दा फैसला भएको तीन महिनाभित्र जरिबाना रकम दाखिला गरे कसुरदार बालकले पाउने सुविधा अन्तरगत १० वर्ष ८ महिना कैद छुट भई दुई वर्षमात्र कैद बस्नु पर्ने फैसलामा उल्लेख छ।

१४ वर्षीया बालिका ०८१ वैशाख २४ गते यौन दुर्व्यवहार गरेको आरोपमा त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका-१ का ५२ वर्षीय राजु श्रेठविरुद्ध पीडितले वैशाख २४ गते इलाका प्रहरी कार्यालय, सल्यानटारमा उजुरी दिइन्। प्रहरीले आरोपितलाई वैशाख २४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश मनकुमारी जिएम विकको भदौ २८ गतेको इजलासले आरोपितलाई नौ वर्ष कैद, ३ लाख ५० हजार रुपियाँ जरिबाना र पीडितलाई कसुरदारबाट १ लाख रुपियाँ क्षतिपूर्ति भराउने फैसला सुनायो।

तालिका ८.३.४.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ८४ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिटका ३७, पालनपोषण तथा खानलाउन नदिएका २०, शारीरिक तथा मानिस यातनाका ६, झैझगडाका १४ र गालीगलौजका सात उजुरी छन्। यीमध्ये प्रहरीले ६५ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने १९ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका सूचना अधिकारी डीएसपी सुवास हमालले बताए।

यो वर्ष धादिङ जिल्लामा बलात्कारका घटनामा आठ, बलात्कार प्रयास घटनामा दुई र घरेलु हिंसाका घटनामा २६ गरी ३६ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट एक जना महिलाको हत्या भयो ।

बलात्कार

१८ वर्षीया युवतीलाई ०८० माघ २३ गते बलात्कार गरेको आरोपमा सिद्धलेक गाउँपालिका-२ का २४ वर्षीय सञ्जय नेपालीविरुद्ध पीडित पक्षले फागुन ४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। प्रहरीले आरोपितलाई फागुन ४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश गीता श्रेष्ठको इजलासले ०८१ जेठ १७ गते आरोपितलाई कसुर ठहरदार गरी जेठ ३२ गते सात वर्ष कैद र ३ लाख रुपियाँ जरिबाना सजायको फैसला सुनायो।

७५ वर्षीया वृद्धालाई ०८१ असार १० गते बलात्कार गरेको आरोपमा खनियाबास गाउँपालिका-५ का ४९ वर्षीय पदमबहादुर तामाङविरुद्ध पीडितले असार १० गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए। आरोपितलाई प्रहरी असार २४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश गोपालप्रसाद बास्तोलाको भदौ ३० गते इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर

गर्दै जन्मकैद र ७ लाख रुपियाँ जरिबानाको रकम पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिन समेत फैसला सुनायो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

धादिङमा यो वर्ष २ सय ६३ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जिकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

धादिङमा ४३ ओटा इँटाभट्टा र दुई सिमेन्ट उद्योग छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष धादिङमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

धादिङमा ८३ हजार ६ सय २२ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ९६ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा १ सय ६ ओटा सार्वजनिक शौचालय छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा नौ सरकारी अस्पताल छन्। एक सामुदायिक अस्पताल, ४४ स्वास्थ्य चौकी, आधामरभूत स्वास्थ्य केन्द्र वा इकाइ ६५ ओटा छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा १५ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा चार रिक्त छ।

जिल्लामा ५७ हजार १ सय ७४ जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। यसमध्ये ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रममा १५ हजार ५ सय ५५ जनाले बीमा गरेका छन्।

तालिका ८.३.४.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय		१			१
बलात्कार	१		२	१३	१६
यौन दुर्व्यवहार	१			१	२
जम्मा	२	१	२	१४	१९

महिला अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		१४	६	४	२	२६
बलात्कार	२		१	२	३	८
बलात्कार प्रयास					२	२
पारिवारिक हत्या					१	१
जम्मा	२	१४	७	६	८	३७

मारिएकाको घटना सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	४	४

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.५ नुवाकोट

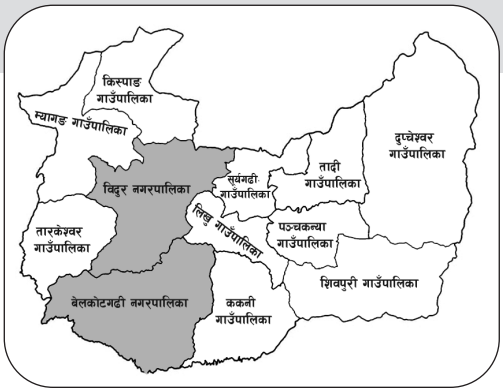

जम्मा जनसङ्ख्या	२,६३,३९१
महिला	१,३४,३९३
घर परिवार सङ्ख्या	६८,६४६
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१२,२३५
साक्षरता प्रतिशत	६९.०७
आश्रित जनसङ्ख्या	१,२५,८३८
अपाङ्गता भएका	६,९३९

यस वर्ष नुवाकोट जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा ३७ जना महिला र ११ जना पुरुष गरी ४८ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २० जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १७ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता १ हजार ३ सय ७० जनाको रहेको छ। कारागारमा ७ सय ५१ जना कैदीबन्दी रहेको शाखा अधिकृत ईन्द्रबहादुर खतिवडाले बताए। जसमध्ये महिला २७ जना र पुरुष ७ सय २४ जना छन्। हालै सुविधासम्पन्न भवन बनेकोले कैदीबन्दी कोचाकोच गरेर बस्नुपर्ने अवस्था छैन। कारागारमा सिनयिर अहेब र स्टाफ नर्सको दरबन्दी भए पनि हाल स्टाफ नर्स पद खाली छ। कैदीबन्दीहरूले बाँसको मुढा बनाउने, टेबल कुर्सी जस्ता फर्निचरको सामग्री बनाउने, स्वीटर, टोपी बुनाइ लगायतका आयआर्जनको काम गरिरहेको शाखा अधिकृत खतिवडाले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेकोमा कार्यरत छन्। यो वर्ष जिल्ला अदालतमा देवानी मुद्दातर्फ ७ सय ५४ थानमध्ये ५ सय ९७ थान फैसला भए। फौजदारी मुद्दातर्फ ३ सय १८ थानमध्ये २ सय २० थान फैसला भए। दुई वर्ष नाघेका दुई थान मुद्दा रहेको अदालतका सूचना अधिकारी तहसिलदार दीपा न्यौपानेले बताइन्।

बाल अधिकार

यसवर्ष नुवाकोट जिल्लामा बलात्कार घटनामा १३, यौन दुर्व्यवहार घटनामा ६ र बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक गरी २० जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गर्‍यो।

शिक्षाको अवस्था

२ सय ५९ ओटा प्राथमिक, ६५ निमावि र १ सय ६१ माध्यमिक विद्यालय छन्। जिल्लामा ६६ हजार ३ सय ८ जना विद्यार्थी रहेका छन्। जसमा ३३ हजार ७ सय ५ बालिका र ३२ हजार ६ सय ३ बालक छन्। शिक्षक दरबन्दी १ हजार ७० रहेको छ।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ७१ जना महिलाले जिल्ला प्रहरी कार्यालयको महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमध्ये पतिपत्नी झैझगडाका ५३ र अन्य हिंसाका १८ उजुरी आएको सेवा केन्द्रकी प्रमुख सही सुकमाया तामाङले बताइन्। यीमध्ये प्रहरीले ६१ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने पाँच उजुरी अन्य निकायमा पठाएको, पाँच जना उजुरीकर्ता सम्पर्कमा नआएको सेवा केन्द्रकी प्रमुख तामाङले बताइन्।

यो वर्ष नुवाकोट जिल्लामा बलात्कारका घटनामा तीन, हाडनाता करणी घटनामा एक, बलात्कार प्रयासका घटनामा तीन, यौन दुर्व्यवहार घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा

तालिका ८.३.५.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण			१	१
हत्या		१	९	१०
बाल अधिकार	बलात्कार	१३		१३
	यौन दुर्व्यवहार	६		६
	बेचबिखन तथा ओसारपसार		१	१
	जम्मा	१९	१	३०
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	१		१
	बलात्कार	३		३
	बलात्कार प्रयास	३		३
	हाडनाता करणी	१		१
	यौनदुर्व्यवहार	१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	४		४
	पारिवारिक हत्या	४		४
	जम्मा	१६		१६
कूल जम्मा		३६	११	४८

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

चार र घरेलु हिंसाका घटनामा एक गरी १३ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। परिवारबाट चार जना महिलाको हत्या भयो ।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराई

नुवाकोटमा यो वर्ष १ हजार ८ सय ३७ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जिकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

नुवाकोटमा तीन ओटा इँटाभट्टा छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

तालिका ८.३.५.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

विषालु च्याउ

यस वर्ष नुवाकोटमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

नुवाकोटमा ६८ हजार ६ सय ४६ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ३५ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २ सय ७८ ओटा सार्वजनिक शौचालय छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई अस्पताल, दुई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ६४ स्वास्थ्य चौकी, नौ शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक, १९ ग्रामीण स्वास्थ्य इकाइ, २ सय ४० खोप केन्द्र र एक सामुदायिक आँखा केन्द्र रहेको छ। त्रिशुली अस्पताल ५० बेडको अस्पताल हो। तर, अस्पतालमा बिरामीको चापको कारण १ सय बेडबाट सेवा दिइरहेको छ।

जिल्ला अस्पतालमा सात जना विशेषज्ञ चिकित्सकको दरबन्दी रहेकोमा तीन जनामात्र कार्यरत छन्। ६ जना मेडिकल अधिकृतको दरबन्दी रहेकोमा तीन कार्यरत छन्। जिल्ला अस्पतालमा ५९ दरबन्दी तोकिए पनि २९ जनामात्र कार्यरत छन्। अस्पतालमा छात्रवृत्ति करारका सात जना चिकित्सकले सेवा प्रदान गरिरहेका छन्।

दुई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा दुई डाक्टरको दरबन्दी रहेकोमा स्थायी चिकित्सक अभाव रहेपनि छात्रवृत्ति करारका चिकित्सक कार्यरत छन्। जिल्लाभरमा स्वास्थ्य सहायक ७० दरबन्दी रहेकोमा ६६, अहेब १ सय ४० मा १ सय अनमी १ सय ३७ दरबन्दी रहेमा १ सय ३१, स्टाफ नर्स १५ दरबन्दीमा १०, ल्याब टेक्निसियन पाँच दरबन्दीमा तीन, मेडिकल रेकर्डर एक दरबन्दी रहेकोमा खाली, लेखापालको दुई दरबन्दीमा एक रिक्त रहेको मे.सु. डा. राजेन्द्र लामाले बताए।

तालिका ८.३.५.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार				
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	१	११	१३
यौन दुर्व्यवहार			६	६
बेचबिखन तथा ओसारपसार			१	१
जम्मा	१	१	१८	२०

महिला अधिकार				
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कानुनी दायरामा नल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		१		१
बलात्कार	१	३		४
बलात्कार प्रयास	१	२		३
यौन दुर्व्यवहार		१		१
बेचबिखन तथा ओसारपसार		३	१	४
पारिवारिक हत्या		४		४
जम्मा	२	१४	१	१६

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	९	१०

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.६ काठमाडौँ

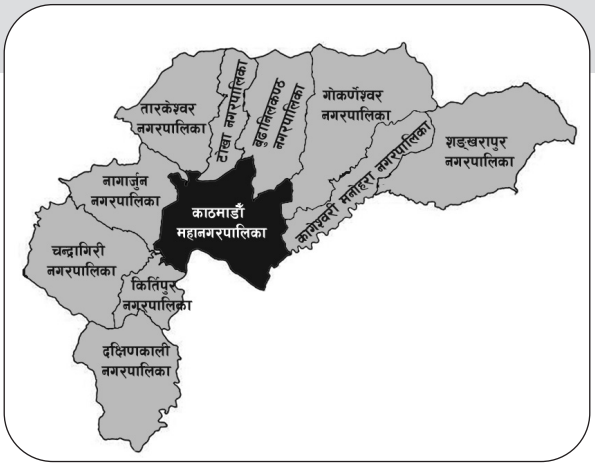

जम्मा जनसङ्ख्या	२०,४१,५८७
महिला	१०,०५,८६१
घर परिवार सङ्ख्या	५,४२,८९२
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१,६०,४८१
साक्षरता प्रतिशत	८९.२३
आश्रित जनसङ्ख्या	७,७३,०२८
अपाङ्गता भएका	३०,६८७

यस वर्ष काठमाडौँ जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ७५ महिला र १ सय ७३ पुरुष गरी २ सय ४८ जना पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ७ सय ८ जना महिला र २० जना पुरुष गरी ७ सय २८ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २ सय ३१ जना बालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ४ सय ६९ जना महिला पीडित भए।

अभिव्यक्ति, भेला तथा सङ्गठित हुने अधिकार

सहकारीको रकम हिनामिना, बेथिति, भ्रष्टाचार र अनियमितता बढेको भन्दै नेविसंघले सरकारविरुद्ध ०८० चैत २५ गते गरेको प्रदर्शनका क्रममा नेविसङ्घका केन्द्रीय सदस्यहरू सुशान्त तामाङ, विकाश भण्डारी, महेश्वर पौडेल, शंकर ढकाल, शिव चौधरी र सुस्मित खड्का लाई प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। उनीहरूलाई प्रहरीले महानगरीय प्रहरी वृत, सिंहदरबारमा तीन घण्टा राखेर सोही दिन बेलुकी रिहा गऱ्यो।

बर्दिया जिल्ला मधुबन नपा-९ निवासी राप्रपाको मधुबन नगरपालिकाका अध्यक्ष ६५ वर्षीय ठाकुरप्रसाद डाँगी ०८० चैत २७ गते प्रहरीसँगको झडपमा परी घाइते भए। घाइतेको वीरेन्द्र सैनिक अस्पताल छाउनीमा उपचारको क्रममा वैशाख ३ गते मृत्यु भयो। झडपका क्रममा प्रहरीले प्रहार गरेको अश्रुग्याँसले उनको स्वास्थ्यमा थप असर पुगेको राप्रपाका प्रवक्ता मोहन श्रेष्ठले बताए। शवको पोष्टमार्टम सोही अस्पतालमा वैशाख ३ गते गरी आफन्त तथा राप्रपाका नेता तथा कार्यकर्ताहरूले सद्गत गरे।

यसैगरी, प्रहरीसँग झडप हुँदा राप्रपाका सांसद एवम् संसदीय दलका प्रमुख सचेतक ज्ञानेन्द्र शाहीसहित १४ जना घाइते भए। सो क्रममा प्रहरीले दुई जनालाई गिरफ्तार गऱ्यो। प्रदर्शनकारीले प्रहरीमाथि ढुङ्गा प्रहार गर्ने र निषेधित क्षेत्रतर्फ अगाडि बढ्न खोजेपछि झडप भएको थियो। राप्रपाले गणतन्त्र खारेज गर्नुपर्ने, राजासहितको शासन व्यवस्था हुनुपर्ने, धर्मनिरपेक्षता खारेज गरी नेपाललाई हिन्दू राष्ट्र घोषणा गर्नुपर्ने लगायतका माग राख्दै आएको थियो।

काठमाडौँ महानगरपालिका-११ सिंहदरबारस्थित दक्षिण गेट अगाडि रुसी सेनामा गएका नेपालीको सकुशल उद्धार र मृत्यु भएकाहरूको शव फिर्ता ल्याउन सरकारलाई दबाब दिन भन्दै ०८१ वैशाख १३ गते प्रदर्शनरत नेपालीको जीवन रक्षार्थ अभियानकी अभियन्ता काठमाडौँकी कृति भण्डारी र सञ्जय श्रेष्ठ, कास्कीकी राजकुमारी मगर, रुकुमका सिरानी घर्ती र सुविता मगर, नुवाकोटकी चिनिमाया तामाङ, उदयपुरकी मैयाँ साइली, सुर्खेतकी किसन थापा, अछामका टेक बटला, तेह्रथुमका अपिल घिसिङ, ललितपुरकी बुद्धिमाया ब्रामु र उनका ८ वर्षीय छोरालाई प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। प्रदर्शनकारीहरूले प्लेकार्ड बोकेर नाराबाजी गर्दै निषेधित क्षेत्र तोड्न थालेपछि प्रहरीले गिरफ्तार गरी प्रहरी वृत्त

तालिका ८.३.६.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट			अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण						१	१
गिफ्तारी		३	२५	२८			
कुटपिट		३	४	७		५	५
घाइते		१०	२३	३३		३	३
हत्या					४	३	७
कारागारमा मृत्यु		४	४३	४७			
अमानवीय व्यवहार		१	१	२			
अभिव्यक्ति, भेला तथा सङ्गठित हुने अधिकार		५४	७७	१३१	३	७	१०
धम्की					१	१	२
बाल अधिकार	बेचबिखन तथा ओसारपसार				१३		१३
	बलात्कार				८		८
	हाडनाता करणी				१		१
	यौन दुर्व्यवहार				६		६
	साइबर अपराध				२०३		२०३
	जम्मा				२३१		२३१
महिला अधिकार	बेचबिखन तथ ओसारपसार प्रयास				८		८
	घरेलु हिंसा				८७		८७
	साइबर अपराध				३५३		३५३
	बलात्कार				८		८
	वैवाहिक बलात्कार				१		१
	यौन दुर्व्यवहार				१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार				७		७
	बलात्कारपछि हत्या				१		१
	पारिवारिक हत्या				३		३
	जम्मा				४६९		४६९
कूल जम्मा		७५	१७३	२४८	७०८	२०	७२८

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

सिंहदरबारमा राखिएकोमा सोही दिन साँझ रिहा भएको अभियान्ता भण्डारीले बताइन्।

काठमाडौँ महानगरपालिका-११, बबरमहलस्थित सिंहदरबारको दक्षिणी गेटको निषेधित क्षेत्रमा विरोध प्रदर्शन गर्न पुगेका बाँकेकी ३५ वर्षीया रुबी खान, ४२ वर्षीया ललिता थारु र ४२ वर्षीया गीता चमारलाई ०८१ असोज १८ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। उनीहरूलाई पाँच घण्टापछि रिहा गरेको महिला अधिकार मञ्चका सूचना अधिकारी शेर बागवनले बताए।

काठमाडौँ महानगरपालिका-११, स्थित माइतीघर मण्डलामा निर्मला कुर्मीको न्यायको माग गर्दै निरन्तर विरोध प्रदर्शन गर्दै आएकी ३५ रुबी खान, ४२ वर्षीया गीता चमार, ५० वर्षीया साँवरा रैदास, ४५ वर्षीया माक्रुम दर्जी, ७३ वर्षीया निशा दर्जी, ३५ वर्षीया बानी चमार, ४२ वर्षीया ललितादेवी थारु र ४३ वर्षीया सकिना तेलीलाई ०८१ कात्तिक ५ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। उनीहरूलाई प्रहरी बृत्त, सिंहदरबारमा राखिएको साँझ रिहा गरिएको महिला अधिकार मञ्चका सूचना अधिकारी शेर बागवनले बताए।

सरकारले राजनीतिक प्रतिशोध साँधेको भन्दै बालुवाटारको निषेधित क्षेत्रमा विरोध प्रदर्शनमा

उत्रिएका रास्वपाका सांसद अशोककुमार चौधरी, काठमाडौँका नवराज ढकाल, सोही ठाउँका रक्षा रायमाझी, काठमाडौँ महानगरपालिका-७ का नवराज ढकाल, ताप्लेजुङ जिल्ला सभापति वीरेन्द्रकुमार श्रेष्ठ, काठमाडौँ जिल्ला सभापति प्रदीप विष्ट, ललितपुर जिल्ला सभापति बुद्धरत्न महर्जन, जयराम नेपाल, सुरेन्द्र अवाले, नवराज भण्डारी, झापाका सुरेश पोखरेल, सिन्धुपाल्चोकका ध्रुव ढकाल, सोही ठाउँका दयाराम नेपाल, सोही ठाउँका उमेश लामा, गोरखाका प्रकाश लामिछाने, सोही ठाउँका नवराज मुडबरी, गोरखाका प्रकाश लामिछाने, नुवाकोटका साहिल प्रिया, ललितपुरका सबी खड्का, भक्तपुरका शैलेन्द्र खत्री, तनहुँका खुसिराम कैनी, पुकार बम, मकवानपुर बकैया गाउँपालिका सभापति अमर दङ्गाल, हेटौँडा उपमहानगर सभापति ध्रुवबहादुर विष्ट, बौद्ध बस्ने हरिशचन्द्र लामिछाने, मकवानपुर क्षेत्रीय सभापति सुरेश थापा र केन्द्रीय सदस्य रामकृष्ण भट्टराइलाई ०८१ कात्तिक १३ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। उनीहरूलाई प्रहरीले सोही साँझ रिहा गऱ्यो।

प्रहरीले लाठी चार्ज गर्दा घाइते भएका कुशलभ केसी

सहकारी बचतकर्ता संरक्षण राष्ट्रिय अभियान महासङ्घले ०८१ मङ्सिर ५ गते बचत रकम फिर्ताको माग राखी आयोजना गरेको प्रर्दशनमा सहभागी प्रदर्शनकारीहरूले काठमाडौँस्थित माइतीघर मण्डला निषेधित क्षेत्रमा प्रवेश गर्न खोजेको आरोपमा प्रहरीले लाठी चार्ज गर्दा सहकारी पीडित महासङ्घका अध्यक्ष कुशलभ केसी, हेमबहादुर श्रेष्ठ, चावहिल क्षेत्रका संयोजक सन्तोष पन्त, वृन्दा राई, कुमारी थापा, रीना गिरी, पूर्णबहादुर तामाङ, श्याम राई, शुशिला शाही, राजकुमार ढकाल, श्याम गिरी र नरबहादुर श्रेष्ठ घाइते भए। घाइतेहरू उपचार राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टरमा उपचार भयो।

रड प्रहारबाट घाइते भएका पुण्य गौतम

गोकर्णेश्वर नगरपालिका-८ बेशीगाउँ निवासी सामाजिक सञ्जाल अभियन्ता ४६ वर्षीय पुण्यराज गौतम (विश्वास) लाई ०८१ असोज २१ गते राति फलामको रड प्रहार गरी घाइते बनाएको आरोपमा काभ्रे जिल्ला घर भई भक्तपुर च्यामासिंह बस्दै आएका ३० वर्षीय टासी लामा भनिने सञ्जीव लामालाई असोज २२ गते र रसुवा जिल्ला नवकुण्ड गाउँपालिका-५ घर भई गोकर्णेश्वर बस्दै आएका ४१ वर्षीय मिलन भन्ने दिलबहादुर गडदानलाई असोज २३ गते प्रहरीले काठमाडौँको गंगाहिटीबाट गिरफ्तार गऱ्यो। घाइते गौतमको उपचार नेपाल मेडिकल कलेज अत्तरखेलमा भयो। आरोपितद्वयलाई प्रहरीले गिरफ्तार गरी ज्यान मार्ने उद्योग कसुरमा मुद्दा दर्ता गऱ्यो। आरोपित दिलबहादुर दुर्गा प्रसाईंको 'नागरिक बचाउ महाअभियान' अन्तर्गत नागरिक प्रतिरक्षा बलका संयोजक रहेको पीडितको आरोप छ। नागरिक बचाउ महाअभियानले असोज २२ गते एक विज्ञप्ति प्रकाशित गरी घटनामा आफ्ना कार्यकर्ता संलग्न नरहेको जनायो। उनीहरूको साथबाट प्रहरीले १ थान रड र ३ थान मोबाइल बरामद गऱ्यो। जिल्ला अदालतको मङ्सिर १८ गतेको इजलासले आरोपितहरूलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो।

काठमाडौँ महानगरपालिका-११ स्थित सर्वोच्च अदालतको बोर्डमा कालो रङ छ्यापेर विरोध प्रदर्शन गर्ने क्रममा २६ वर्षीया बिनु यादवलाई ०८१ मङ्सिर ११ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। यादव लामो समयदेखि आफ्नो माग सम्बोधनका लागि प्रदर्शन र अनसन बस्दै आएकी थिइन्। अनसन बसेपछि सरकार पक्ष र उनीबीच ०८१ जेठ ११ गते चारबुँदे सहमति भएको थियो। प्रदीप कठायतले बलात्कार गरेको मुद्दाको निवेदन उपर कारबाहीका लागि गृह मन्त्रालयले महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय पठाउने सहमति भएको थियो। आफूमाथि जबर्जस्ती करणीको उजुरी फिर्ता गर्न लगाउने तत्कालीन डिएसपी सुरज कार्कीमाथि कारबाही र अन्य विभिन्न पाँचबुँदे मागसहित यादव माइतीघर मण्डलामा सत्याग्रह बस्दै आएकी थिइन्। तर, सो समयमा भएको सहमति कार्यान्वयन नभएपछि यादवले पुनः विरोध प्रदर्शन गर्न थालेकी थिइन्।

काठमाडौँको सुन्धारास्थित फुटपाथ व्यवसायीहरू र काठमाडौँ महानगरपालिकाका नगर प्रहरीहरूबीच ०८० फागुन १९ गते साँझ झडप हुँदा १० जना नगर प्रहरी, व्यवसायी नानीमैया बस्नेत सहित चार जना फुटपाथ व्यवसायी र एक जना पत्रकार घाइते भए। घाइतेहरूको राजधानीका विभिन्न अस्पतालमा उपचार भयो। फुटपाथबाट सामान हटाउन खोज्दा झडप भएको थियो। नगर प्रहरीले अनावश्यक रूपमा यातना दिने गरेको भन्दै फुटपाथ व्यवसायीहरूले

दुई दिनसम्म घटनाको विरोधमा सुन्धारा क्षेत्रमा प्रदर्शन गरे।

काठमाडौंको शंखरापुर नगरपालिका-३ लप्सीफेदीको बोझेनीमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले बनाइरहेको सबस्टेसन र टावर विषयमा स्थानीय र प्रहरीबीच झडप हुँदा १७ जनालाई प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। उनीहरूलाई साँझ रिहा गरेको जिल्ला प्रहरी परिसरका एसपी नवराज अधिकारीले बताए। सबस्टेसन र टावर निर्माणका लागि डोजर पुरदा स्थानीयले ढुङ्गा प्रहार गरेर अवरोध गर्न खोज्दा झडप भएको थियो। नेपाल विद्युत प्राधिकरणले शंखरापुर नगरपालिका-३ स्थित बोझेनीमा तामाकोशी तथा सुनकोशी नदी र तिनका सहायक खोलाहरूमा निर्माण भएका तथा हुने जलविद्युत आयोजनाको विद्युत काठमाडौं उपत्यकामा ल्याउन र स्थानीय रूपमा आपूर्तिका लागि ४००/२२०/१३२/११ केभी सबस्टेसन निर्माण गर्न गरिरहेको थियो।

काठमाडौंको त्रिपुरेश्वरस्थित भन्सार विभागमा विभिन्न माग गर्दै धर्ना दिन आएका आमजनता पार्टी (आजपा) निकटको आम सम्पर्क मञ्च र प्रहरीबीच ०८१ वैशाख ३१ गते झडप भयो। झडपमा परी आजपा केन्द्रीय सदस्य चन्दादेवी साह र चन्द्रिका साह घाइते भए। घाइतेको उपचार राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टरमा भयो। आजपाका वरिष्ठ उपाध्यक्ष एवं संविधानसभाका सदस्य तिलक थापामगर, प्रवक्ता चन्द्रभूषण साह, आजपा नेतृ एवं भन्सार कानुन सुधार सङ्घर्ष समितिकी संयोजक रञ्जु साह, नेताहरू आर्य पाण्डे, चन्द्रिकालाल साह, देवकुमारी साह, कनक सिंह, मिनादेवी साह, विरवल यादव, हरिनारायण साह, सुनिलकुमार साह, सुरेश साह, प्रभु साह, अरुणकुमार साह, शम्भु साह, वीरबहादुर यादव, सिकेन्द्र साह, जयकिशोर साह, रामकिशोर साह, उमेश साह, रामनारायण साह लगायतलाई प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। उनीहरू सोही दिन साँझ रिहा भए।

काठमाडौं महानगरपालिकाको कार्यालय घेराउ गर्न पुगेका कवाड व्यवसायी र प्रहरीबीच ०८१ असार ४ गते झडप हुँदा तीन जना घाइते भए। प्रदर्शनकारीले प्रहरीतर्फ ढुङ्गा प्रहार गरेपछि प्रहरीले लाठीचार्ज गरेको थियो। घाइतेहरूको स्वास्थ्य उपचार राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टरमा भयो।

अपाङ्गता भएका व्यक्ति र सरकारबीच २०८० चैत १२ गते भएको सहमति कार्यान्वयनको माग गर्दै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले ०८१ जेठ २ गते काठमाडौं महानगरपालिका-२८ प्रदर्शनीमार्गमा गरेको प्रदर्शनका क्रममा प्रहरीले विकास थापा, पर्वतराज विष्ट, बासुदेव यादव, सीता भण्डारी, शरण श्रेष्ठलाई गिरफ्तार गऱ्यो। सो क्रममा ऋषि ढकाल, शर्मिला बिक, बेगबहादुर तामाङ, लक्ष्मण मगर, रमेश खड्का र गीता ढकाल घाइते भए। घाइतेहरूको उपचार ट्रमा सेन्टर, काठमाडौंमा भयो। गिरफ्तार भएकाहरू सोही दिन साँझ ५ बजे रिहा गरिए।

तालिका ८.३.६.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

कारागार र बन्दी

काठमाडौं जिल्लामा जगन्नाथदेवल र डिल्लीबजार गरी दुई कारागार छन्। जगन्नाथदेवल कारागारभित्र पनि केन्द्रीय कारागार, भद्रबन्दी गृह कारागार र महिला कारागार गरी तीन ओटा क्लस्टर छुट्याइएको छ। जगन्नाथदेवलका तीन ओटै क्लस्टरका कारागारको क्षमता १ सय महिला र १ हजार ५ सय पुरुषगरी १ हजार ६ सय जनाको रहेको जेलर कृष्णबहादुर कटुवालले बताए। जसमध्ये महिला ४ सय ४८ जना र पुरुष ३ हजार ५२ जना कैदीबन्दी छन्। आश्रित बालबालिका १० जना रहेका छन्। क्षमता भन्दा बढी कैदीबन्दी हुँदा एउटै कोठामा कोचिएर बस्नुपर्ने बाध्यता छ। पुरानो तथा जीर्ण भवन चुहिने गरेको र भत्किने त्रासमा कैदी बन्दी बस्नु पर्छ। कैदीबन्दीहरू कोचिएर बस्नुपर्ने भएकाले सानोतिनो विषयमा पनि बादविवाद हुने गरेको जेलर कटुवालले बताए। कारागारमा मेडिकल अधिकृतको दरबन्दी रहेकोमा सिअहेब एक जना रहेका छन्। अस्पताल नजिकै भएकोले एक जनाले सबैको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न सकिने पनि जेलर कटुवालले बताए।

त्यसैगरी, ३ सय जना क्षमता भएको डिल्लीबजार कारगारमा ६ सय ७६ जना कैदीबन्दी रहेका छन्। जसमा कैद तोकिएका ३ सय २३ र कैद नतोकिएका ३ सय ५३ जना पुरुष छन्। यस कारागारमा महिला कैदीबन्दी राख्ने व्यवस्था छैन भने आश्रित बालबालिका पनि नरहेको बताए। कारागारमा

कैदीबन्दीको लागि एक जना वैतनिक वकिलको व्यवस्था रहेको छ भने स्वास्थ्य उपचारको लागि एक जना स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था छ।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालत

जिल्ला अदालतमा ४३ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेकोमा ३८ जना कार्यरत छन्। अदालतमा देवानी मुद्दातर्फ १० हाजर २ सय ७ थान मुद्दामध्ये ५ हजार १ सय ६७ थान फैसला भए। फौजदारी मुद्दातर्फ १५ हजार ९ सय ७४ थान मुद्दामध्ये ५ हजार ८ सय ६२ थान फैसला भए। दुई वर्ष नाघेका १ हजार ५ सय १८ थान मुद्दा रहेको अदालतका सूचना अधिकारी दीपककुमार श्रेष्ठले बताए।

सर्वोच्च अदालत

२१ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको सर्वोच्च अदालतमा चार न्यायाधीशको पद रिक्त छ। सर्वोच्च अदालतमा ०८० भदौ ७ गते र उच्च अदालतहरूमा ०८० पुस ८ गतेदेखि स्वचालित पेसी तारिख व्यवस्थापन प्रणाली लागु गरिएको सर्वोच्च अदलातले जनायो। ०८० असोज २२ गतेदेखि काठमाडौँ जिल्ला अदालतमा नमूनाका रुपमा दुई ओटा पारिवारिक इजलासको गठन गरी कामकारबाही गर्दै आएको अदालतले जनायो।

बाल अधिकार

यस वर्ष काठमाडौँ जिल्लामा बलात्कार घटनामा आठ, हाडनाता करणी घटनामा एक, यौन दुर्व्यवहार घटनामा ६ र साइबर अपराधका घटनामा २ सय ३ गरी २ सय ३१ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा १ हजार ३ सय ६१ आधारभूत र १ हजार १ सय २५ माध्यमिक विद्यालय छन्। यस वर्ष जिल्लामा आधारभूत तहमा१ लाख ६९ हजार ९ सय ४९ बालक र १ लाख ७५ हजार २ सय ११ बालिका गरी ३ लाख ४५ हजार १ सय ६० बालबालिका विद्यालय भर्ना भए।

काठमाडौँ महानगरपालिकाले 'किताबमुक्त शुक्रबार' कार्यक्रममार्फत नगर भित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूका आधारभूत तहमा प्रत्येक शुक्रबार सीप, उद्यमशीलता, खेलकुद, सङ्गीत, कला तथा नेतृत्व विकासका लागि प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याएको छ भने माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीका लागि शिक्षासँग सीप कार्यक्रममार्फत विभिन्न खालका जीवनउपयोगी तालिमहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ९ सय १० जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमध्ये पतिपत्नी झैझगडा मात्रै नभएर सबै खालका झगडा ७ सय १, विवाह दर्ता नगरेका ९७ र अन्य हिंसा (भन्नाले घरबेटीले भाडा समयमै दिएन भनेर गाली गलौज गरेको) ३ सय ७० उजुरी आएकोमा अन्य निकायमा नपठाइ जिल्लाबाट नै छिनोफानो गरेको प्रहरी परिसर काठमाडौँले जनायो।

यो वर्ष काठमाडौँ जिल्लामा बलात्कारका घटनामा आठ, वैवाहिक बलात्कार घटनामा एक, यौन दुर्व्यवहारका घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास घटनामा आठ, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा सात, साइबर अपराधका घटनामा ३ सय ५३ र घरेलु हिंसाका घटनामा ८७ गरी ४ सय ६५ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो। बलात्कारपछि एक जना महिलाको हत्या भयो।

पारिवारिक हत्या

ओखलढुङ्गा जिल्लाको सिद्धिचरण नगरपालिका-३ घर भई काठमाडौँ महानगरपालिका-६ भुगोलडाँडाकी ३२ वर्षीय अनिसा परियारलाई ०८१ वैशाख १८ गते कुटपिट गरी हत्या गरेको आरोपमा पति ३५ वर्षीय सन्तोष परियारविरुद्ध पीडित पक्षले वैशाख १९ गते प्रहरी वृत्त, बौद्धमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले वैशाख १९ गते गिरफ्तार गऱ्यो। शवको पोष्टमार्टम त्रिवि शिक्षण अस्पतालमा भयो। प्रहरीले आरोपितविरुद्ध जेठ १७ गते जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत जिल्ला अदालतमा मुद्दा दर्ता गऱ्यो। जिल्ला अदालतको जेठ १८ गतेको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षको लागि थुनामा पठाउने आदेश गऱ्यो।

सोलखुम्बुको दूधकुण्ड घर भई काठमाडौ जिल्लाको नागार्जुन नगरपालिका-६ भैरवटोलमा बस्दै

आएकी ३८ वर्षीया ईश्वरी श्रेष्ठ, निजकी आठ वर्षीया छोरी अनिशा श्रेष्ठ र साढे दुई वर्षकी नातिनी सिवानी श्रेष्ठको राजु घिमिरे भन्ने काजी बिकले हत्या गरेको जिल्ला प्रहरी परिसर, काठमाडौंका प्रवक्ता तथा एसपी नवराज अधिकारीले जानकारी दिए। हत्या घटनाका आरोपित ईश्वरीका श्रीमान् राजु घिमिरे भनिने काजी विकको शव पनि घरभन्दा केही पर जङ्गलमा झुन्डिएको अवस्थामा फेला परेको एसपी अधिकारीले बताए। शवको त्रिवि अस्पताल, महाराजगञ्जमा फागुन ९ गते पोष्टमार्टम गरियो ।

बलात्कार

२४ वर्षीया महिलालाई ०८१ भदौ २९ गते राति बलात्कार प्रयास गरेको भन्दै प्रहरी वृत्त, लैनचौरमा कार्यरत ३५ वर्षीय सहायक हवल्दार अनिलकुमार दाहालविरुद्ध पीडितले भदौ ३० गते प्रहरी वृत्त, लैनचौरमा उजुरी दिइन्। आरोपिलाई प्रहरीले भदौ ३० गते गिरफ्तार गऱ्यो। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण थापाथली अस्पतालमा भयो। काठमाडौँ जिल्ला न्यायाधीश पिताम्बर शर्माको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठाउने आदेश गऱ्यो।

बलात्कारपछि हत्या

धादिङ जिल्ला गजुरी गाउँपालिका-४ घर भई काठमाडौँको चन्द्रागिरी नगरपालिका- ११, सतुंगलमा डेरा लिएर बस्तै आएकी १७ वर्षीया सरिता तामाङलाई ०८१ मङ्सिर २८ गते राति बलात्कारपछि हत्या गरेको आरोपमा २६ वर्षीय विश्वास तामाङविरुद्ध पीडित परिवारले पुस ४ गते जिल्ला प्रहरी परिसर, काठमाडौँमा उजुरी दियो। आरोपित तामाङलाई प्रहरीले काठमाडौँ महानगरपालिका-१४ खड्कागाउँस्थित डेराबाट पुस ३ गते गिरफ्तार गऱ्यो। शवको पोष्टमार्टम पुस ३ गते त्रिवि शिक्षण अस्पताल महराजगञ्जमा भयो। आरोपितले बलात्कार गरेपछि पीडितले प्रतिकार गर्दा पोल खुल्ने डरले पीडितको घाँटी थिची पलङमा टाउको ठोकाएर हत्या गरेको देखिएको जिल्ला प्रहरी परिसर, काठमाडौंका प्रमुख एसएसपी वसन्त रजौरेले बताए। प्रहरीले आरोपित विरुद्ध पुस २५ गते जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यलय मार्फत जिल्ला अदालत काठमाडौँमा जबरजस्ती करणी, कर्तव्य ज्यान र डाँका चोरी गरेको अभियोगमा मुद्दा दर्ता गऱ्यो। जिल्ला अदालतको पुस २८ गतेको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठाउने आदेश दियो।

साइबर अपराध

१८ वर्षीया युवतीलाई सामाजिक सञ्जालमार्फत दुर्व्यवहार गरेको आरोपमा सङ्खवासभाको चिचिला गाउँपालिका-२ का ३२ वर्षीय केशरमान राईलाई प्रहरीले ०८० माघ २ गते गिरफ्तार गऱ्यो। आरोपितले फेसबुक, युट्युब लगायत सामाजिक सञ्जालबाट पीडितको नाम, ठेगाना र फोटो दुरुपयोग गरेर चरित्रहत्या गरेको भन्दै पीडित पक्षले पुस २६ गते प्रहरी प्रधान कार्यालयको साइवर ब्युरो, भोटाहिटीमा उजुरी दिएको थियो। पीडित पक्षको उजुरीका आधारमा आरोपितलाई माघ २ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सङ्खुवासभाको सहयोगमा गिरफ्तार गरेको नेपाल प्रहरीको साइवर ब्युरो, भोटाहिटीका एसपी पशुपतिकुमार रायले बताए।

२७ वर्षीया महिलाको गोप्य तस्विर र भिडियो आफन्तलाई पठाएको आरोपमा धादिङको त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका-५ घर भइ काठमाडौं गुर्जुधारा बस्दै आएका ३१ वर्षीय रोशन भण्डारीलाई मङ्सिर २४ गते प्रहरीको केन्द्रीय साइबर ब्यूरोको टोलीले गिरफ्तार गरेको केन्द्रीय अनुसन्धान व्यूरोका सूचना अधिकारी विश्व अधिकारीले बताए। प्रहरीले सरकारी वकिल कार्यालय मार्फत अनुसन्धान सकेर अदातल पेस गरिने सूचना अधिकारीले बताए। यो वर्षको अन्त्यसम्म आरोपित काठमाडौँ प्रहरी परिसरको हिरासतमा रहे।

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार

नेपाल टेलिकममा कार्यरत २९ जना कर्मचारीलाई बिना सूचना ०८१ कात्तिक १२ गते निष्काशन गरेको भन्दै बबरमहलस्थित टेलिकमको कार्यालय आगडि प्रदर्शनमा उत्रिएका १६ जनालाई प्रहरीले कात्तिक २५ गते गिरफ्तार गऱ्यो। गिरफ्तार भएकाहरूमा २६ वर्षीया सम्झना लामा, ४९ वर्षीया लक्ष्मी थापा, ४७ वर्षीया बिमला वाग्ले, ३६ वर्षीया पार्वती थपालिया, ४९ वर्षीया सान थापा मगर, ५० वर्षीया सरस्वती पोखरेल,४२ वर्षीया सानी काली बोहरा, ३६ वर्षीया चौलागाई, ३६ वर्षीया मन्दिरा आर्चाय, ४० वर्षीया लक्ष्मी थापा मगर, ३४ वर्षीया रमा बोगटी ३१ वर्षीया गोमा गौतम, ३० वर्षीया तारा घिमिरे र ३१ वर्षीया अनिशा अधिकारी रहेका थिए। आन्दोलनका क्रममा प्रहरीले चार जनालाई कुटपिट गरी घाइते बनाएको थियो। घाइते हुनेमा मूलपानीकी ३७ वर्षीया धनु दाहाल, एकान्तकुनाकी ४९ वर्षीया लक्ष्मी सारु मगर, सितापाइलाकी ३६ वर्षीया सावित्रा चौलागाई र

सोही ठाउँकी ३४ वर्षीया रमा बोगटी थापा रहेको थियो। घाइतेहरूको उपचार कात्तिक २५ गते वीर अस्पतालमा भयो। गिरफ्तार गरिएकाहरूलाई प्रहरीले जिल्ला प्रहरी परिसरमा राखेर कात्तिक २५ गते साँझ ७ बजे रिहा गऱ्यो। राजनीतिक आस्थाका आधारमा आफूहरूलाई बिना सूचना र बिना सेवासुविधा कामबाट हटाएको भन्दै निष्कासित कर्मचारीले कात्तिक १४ गतेबाट बबरमहलस्थित टेलिकमको कार्यालयमा धर्ना बस्दै आएका थिए। शान्तिपूर्ण धर्नामा बसेका मजदुरमाथि धरपकड भएपछि संयुक्त ट्रेड युनियन समन्वय केन्द्र (जेटीयूसीसी) ले प्रेस विज्ञप्ति जारी गरी गम्भीर ध्यानाकर्षण भएको र कुटपिटमा संलग्न प्रहरीलाई कारबाही गर्न माग गऱ्यो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

काठमाडौँमा यो वर्ष १३ हजार ५ सय ८६ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन् ।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

काठमाडौँमा एक ओटा इँटाभट्टा रहेको छ भने सिमेन्ट उद्योग स्थापना भएको छैन ।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष काठमाडौँमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी परिसर

खानेपानी

काठमाडौँमा ५ लाख ४२ हजार ८ सय ९२ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन् । जसमा ४६ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा १ हजार ३ सय ५ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन् ।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा २१ सरकारी अस्पताल, ४१ क्षयरोग उपचार केन्द्र, दुई प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, ५८ स्वास्थ्य चौकी, १५ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र ६६ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र रहेका छन्। त्यसैगरी, जिल्लामा आयुर्वेद केन्द्र एक, आयुर्वेद औषधालय सात रहेको स्वास्थ्य कार्यालयका प्रमुख बसन्त अधिकारीले बताए।

तालिका ८.३.६.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार				
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार			१३	१३
बलात्कार	१	३	५	९
यौन दुर्व्यवहार			६	६
साइबर अपराध	२७	७९	९७	२०३
जम्मा	३८	८३	१३१	३३१

महिला अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास				८	८
साइबर अपराध		७५	५१	३३७	३५३
घरेलु हिंसा	४८	१३	३३	३	८७
बलात्कार				९	९
यौन दुर्व्यवहार				१	१
बलात्कार पछि हत्या			१		१
बेचबिखन तथा ओसारपसार		३		४	७
पारिवारिक हत्या			१	३	३
जम्मा	४८	९१	७६	३५४	४६९

मारिएकाको घटना सङ्ख्या				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कानुनी दायरामा नल्याइएका	जम्मा
हत्या	३	४	१	७

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.७ भक्तपुर

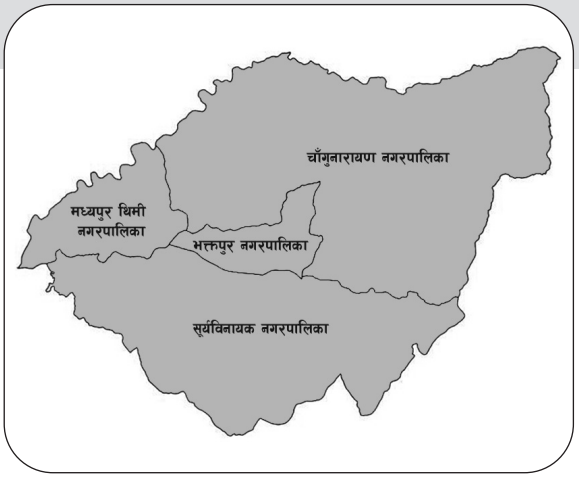

जम्मा जनसङ्ख्या	४,३२,१३२
महिला	२,१३,७१४
घर परिवार सङ्ख्या	१,०८,४०६
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	२८,३१३
साक्षरता प्रतिशत	८७.९६
आश्रित जनसङ्ख्या	१,६४,६११
अपाङ्गता भएका	५,९७०

यस वर्ष भक्तपुर जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा १ सय १९ जना महिला र आठ जना पुरुष गरी १ सय २७ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ४२ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ७६ जना महिला पीडित भए।

बाल सुधार गृह

व्यवस्थापन विभाग मातहत र न्यूनतम सुविधाविहीन बालबालिकाका लागि शैक्षिक कार्यक्रम (युसेप) नेपालको व्यवस्थापनमा मध्यपुर थिमी नगरपालिका-२ सानोथिमीमा २०५८ सालदेखि बाल सुधार गृह सञ्चालन हुँदै आएको छ। १ सय जना बालकको क्षमता रहेको बाल सुधार गृहमा २ सय २० जना बालक र ३७ जना बालिका छन्। जसमा १ सय ३२ बालक र १० जना बालिका कैद तोकिएका तथा आठ जना बालक र १६ जना बालिका कैद नतोकिएका छन्। बाल सुधार गृहमा आउने बालबालिका १८ वर्ष मुनिका मात्र भए पनि अदालतको आदेश नआएको तथा ऐन कानुनले पनि नखुलाएकोले हाल यस सुधार गृहमा १८ वर्षभन्दा माथिका ४६ जना रहेका छन्। सुधार गृहमा पठनपाठनको सुविधा पनि भएकाले ६ जना शिक्षकको व्यवस्था रहेको र कक्षा १० सम्म सुधार गृहमा नै अध्ययन सुविधा रहेको छ। औषधी उपचारको लागि कारागारबाट पाउने सेवा बन्द भए पनि बीमाबाट गराउने गरिएको र बीमाबाट नहुने उपचार परिवारजनको आर्थिक सहयोगमा गराउने गरिएको छ।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा सात जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको छ भने दुई जना काजमा गरेर नौ जना न्यायाधीश कार्यरत छन्। यो वर्ष जिल्ला अदालतमा देवानी मुद्दातर्फ २ हजार ७ सय २ थान मुद्दामध्ये ९ सय १० थान फैसला भए। फौजदारी मुद्दातर्फ ३ हजार २ सय ५ थान मुद्दामध्ये ८ हजार ५४ थान फैसला भए। दुई वर्ष नाघेका ३ सय १६ थान मुद्दा रहेको अदालतका स्रेस्तेदार छुनु श्रेष्ठले बताइन्।

बाल अधिकार

यस वर्ष भक्तपुर जिल्लामा बलात्कार घटनामा ३३, यौन दुर्व्यवहार घटनामा पाँच, बालविवाहका एक र बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा दुई गरी ४इ बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। एक नवजात शिशुको हत्या भयो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा १ सय ३१ बाल विकास केन्द्र, ७१ आधारभूत र ४८ माध्यमिक विद्यालय छन्। यो वर्ष भक्तपुरमा २५ हजार ६ सय ४१ जना बालक र २४ हजार १ सय ४३ जना बालिका गरी ४९ हजार ७ सय ८४ बालबालिका विद्यालयमा भर्ना भए। अपाङ्गतामैत्री विद्यालय चार छन्।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ५८ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमध्ये झैझगडाका ५६ उजुरीमा मेलमिलाप भयो भने दुई उजुरी अनुसन्धानमा रहेको सेवा केन्द्रका प्रहरी हवल्दार अमृता भण्डरीले बताइन्। अन्य १ सय २९ उजुरी आएको भण्डारीले बताइन्।

यो वर्ष भक्तपुर जिल्लामा बलात्कारका घटनामा १२, यौन दुर्व्यवहार घटनामा तीन र घरेलु हिंसाका घटनामा ६० गरी ७५ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। बलात्कारपछि हत्याका घटनामा एक जना महिलाको मृत्यु भयो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

भक्तपुरमा यो वर्ष १ हजार २ सय ५७ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

भक्तपुरमा ६३ ओटा इँटाभट्टा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष भक्तपुरमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

भक्तपुरमा १ लाख ८ हजार ४ सय ६ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ५० प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

तालिका ८.३.७.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

तालिका ८.३.७.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
हत्या		३	७	९
बाल अधिकार	बालविवाह	१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	३		३
	बलात्कार	३३		३३
	यौन दुर्व्यवहार	५		५
	नवजात शिशुको हत्या		१	१
	जम्मा	४१	१	४२
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	६०		६०
	बलात्कार	१२		१२
	यौनदुर्व्यवहार	३		३
	बलात्कारपछि हत्या	१		१
	जम्मा	७६		७६
कूल जम्मा		११९	८	१२७

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा १ सय ७८ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा सरकारी अस्पताल सात, क्षयरोग उपाचार केन्द्र १९, प्राथामिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र एक, स्वास्थ्य चौकी २०, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र एक, सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ दुई, जिल्ला आयुर्वेद केन्द्र एक, आयुर्वेद औषधालय चार रहेको जनस्वास्थ्य कार्यालय भक्तपुरका सूचना अधिकारी दीपक अछामीले बताए।

तालिका ८.३.७.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बालविवाह		१	१
बेचबिखन तथा ओसारपसार	१	१	२
बलात्कार	८	२५	३३
यौन दुर्व्यवहार	१	४	५
नवजात शिशुको हत्या	१		१
जम्मा	११	३१	४२

महिला अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	४८	२	५	५	६०
बलात्कार			३	९	१२
यौन दुर्व्यवहार			१	२	३
बलात्कारपछि हत्या				१	१
जम्मा	४८	२	९	१७	६६

मारिएकाको घटना सङ्ख्या				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	५	३	९

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.८ ललितपुर

जम्मा जनसङ्ख्या	५,५१,६६७
महिला	२,७४,५३६
घर परिवार सङ्ख्या	१,४०,१३०
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	३६,२२२
साक्षरता प्रतिशत	८८.०८
आश्रित जनसङ्ख्या	२,११,५७८
अपाङ्गता भएका	७,९५४

यस वर्ष ललितपुर जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा ९३ जना महिला र २३ जना पुरुष गरी १ सय १६ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ४९ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ४४ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

नक्खु कारागारको क्षमता ७ सय जनाको रहेको छ। कारागारमा १ हजार ३ सय ७८ जना कैदीबन्दी छन्। कारागारमा स्वदेशी ५ सय ६ जना बन्दी र ७ सय ४७ जना कैदी तथा विदेशी कैदी ८९ जना र बन्दी ४२ जना छन्। कारागारमा जटिल मानसिक रोगी ८९ जना र सामान्य मानसिक रोगी ३ सय १६ जना छन्। देशभरका मानसिक स्वास्थ्य भएका कैदीहरूलाई नख्खु कारागारमा पठाउने गरिएकाले पनि मानसिक समस्या भएका कैदीबन्दीको सङ्ख्या बढी भएको कारागार प्रमुख भीम कोइरालाले बताए। कैदीबन्दीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि कारागारमा दुई जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी छ। कारागारमा ६० वर्ष उमेर पुगेका ३५ जना कैदी रहेको कारागार प्रमुख कोइरालाले बताए।

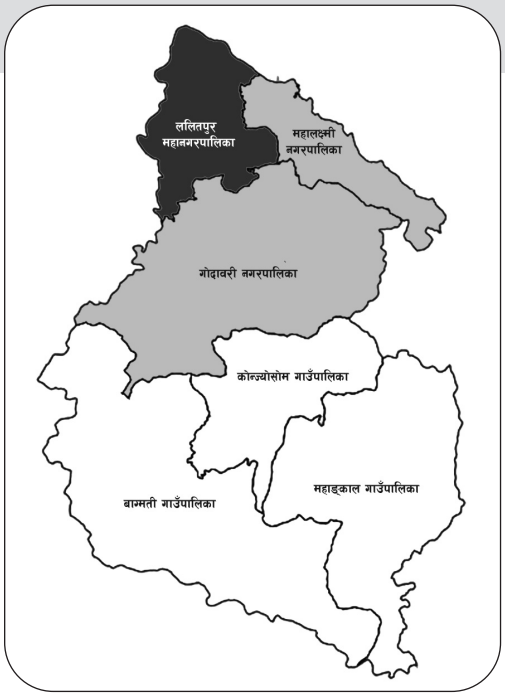

बाल अधिकार

यस वर्ष ललितपुर जिल्लामा बलात्कार घटनामा २८, यौन दुर्व्यवहार घटनामा आठ, हाडनाता करणी घटनामा दुई र बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा ११ गरी ४९ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

ललितपुरमा सामुदायिकतर्फ १ सय १ आधारभूत र ७७ माध्यमिक विद्यालय र संस्थागततर्फ १ सय २९ आधारभूत र २ सय ८ माध्यमिक विद्यालय रहेका छन्। यस वर्ष जिल्लामा ६८ हजार १ सय ५६ बालक र ६२ हजार ७ सय ८१ जना बालिका भर्ना भए। भर्ना भएकामध्ये ३ हजार ४ सय १ जना दलित बालक र ३ हजार ५६ बालिका छन्। जिल्लामा पाटन मावि र आदर्श सौल युवक मावि गरी दुई अपाङ्गमैत्री विद्यालय रहेका छन्। मुलुककै पहिलो साक्षर जिल्ला घोषणा भएको ललितपुरको साक्षरता ८८.०८ प्रतिशत रहेको जनगणना ०७८ मा उल्लेख छ।

बलात्कार

१७ वर्षीया बालिकालाई ०८१ जेठ १७ गते बलात्कार गरेको आरोपमा महालक्ष्मी नगरपालिका-२ का २६ वर्षीय सन्दीप भन्ने पुकार चौधरीलाई प्रहरीले जेठ १८ गते गिरफ्तार गऱ्यो । जिल्ला अदालतले ०८१

तालिका ८.३.८.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट		३	६	८
घाइते		१	३	४
हत्या		१	१०	११
बाल अधिकार	बेचबिखन तथा ओसारपसार	८	३	११
	बलात्कार	३८		३८
	यौन दुर्व्यवहार	७	१	८
	हाडनाता करणी	३		३
	जम्मा	४५	४	४९
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	१९		१९
	साइबर अपराध	१		१
	दाइजोजनित हिंसा	३		३
	बलात्कार	१४		१४
	बलात्कार प्रयास	१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	३		३
	वैवाहिक बलात्कार	३		३
	पारिवारिक हत्या	३		३
	जम्मा	४४		४४
कूल जम्मा		९३	३३	११६

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

पुस ४ गते अरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १० वर्ष कैद र २ लाख रुपियाँ जरिबाना गर्ने फैसला सुनायो ।

१४ वर्षीया बालिकालाई ०८१ वैशाख ९ गते बलात्कार गरेको आरोपमा ललितपुर महानगरपालिका-२८, सेतीपाखा बस्ने १७ वर्षीय सविन लामालाई प्रहरीले वैशाख ३० गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतले ०८१ मङ्सिर २७ गते आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १२ वर्ष कैद र ३ लाख रुपियाँ जरिवाना गर्ने फैसला सुनायो।

११ वर्षीया बालिकालाई ०८१ असोज ३ गते बलात्कार गरेको आरोपमा ५० वर्षीय बाबुविरुद्ध पीडित पक्षले असोज ४ गते प्रहरी वृत्त सातदोबाटोमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले असोज ४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतको पुस ४ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १० वर्ष कैद र २ लाख रुपियाँ जरिबानाको फैसला सुनायो।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालत

जिल्ला अदालतमा सात जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा सबै कार्यरत छन्। यो वर्ष दर्ता भएका फौजदारी मुद्दातर्फ २ हजार ३ सय २६ थान मध्ये ५ सय ४३ थान मुद्दा फैसला भए । देवानी मुद्दातर्फ २ हजार १ सय ७६ थान मुद्दा मध्ये २ हजार ५६ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा ३४ थान रिट र ३० थान मुद्दा पुनरावेदन भए भने १८ महिना नाघेका ५ सय ४३ थान फौजदारी मुद्दा बाँकी छन् भने ५ सय ७६ थान देवानी मुद्दा बाँकी छन् ।

उच्च अदालत पाटन

३६ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको उच्च अदालतमा २५ जना न्यायाधीश कार्यरत छन् भने चार जना विशेष अदालतमा काजमा कार्यरत छन्। यस वर्षका लागि दुनियावादी देवानीका २ हजार १ सय ७ थान, दुनियावादी फौजदारीका ७ सय ८० थान, सरकारवादी फौजदारीका १ हजार ७ सय ३ थान र सुरू क्षेत्राधिकारबाट १ सय ७७ थान मुद्दा जिम्मेवारी सरेका थिए। यो वर्ष दर्ता भएका फौजदारी मुद्दाको सरकारवादीतर्फ २ हजार ७ सय ९५ थान, रिट क्षेत्राधिकारतर्फ ३ हजार २ सय ६१ उजुरी परे। अघिल्लो वर्षका जिम्मेवारी सरेका समेत ४ हजार ५ सय ८७ थान मुद्दा फैसला भए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यस वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भएका भन्दै २ सय २३ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमध्ये १ सय ९९ सय उजुरीमा मेलमिलाप भयो भने १९ उजुरी ललितपुर जिल्ला अदालतमा दर्ता भए। पाँच उजुरी छलफल प्रक्रियामा रहेको केन्द्रका प्रहरी निरीक्षक सपना पौडेलले बताइन्।

यो वर्ष ललितपुर जिल्लामा बलात्कारका घटनामा १४, बलात्कार प्रयासका घटनामा एक, बैवाहिक बलात्कारका घटनामा दुई, साइबर अपराधका घटनामा एक, दाइजोजनित हिंसाका घटनामा दुई, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा तीन र घरेलु हिंसाका घटनामा १९ गरी ४२ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। परिवारबाट दुई जना महिलाको हत्या भयो ।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

ललितपुरमा यो वर्ष ३ हजार २ सय २७ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

जिल्लामा १४ ओटा इटाभट्टा सञ्चालनमा छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

ललितपुरमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

ललितपुरमा ८३ हजार ६ सय २२ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ४४ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २ सय ४७ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

तालिका ८.३.८.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, एक केन्द्रीयस्तरको ५० शैयाको मानसिक अस्पताल, एक प्रदेशस्तरीय अस्पताल र दुई स्थानीय तहस्तरका अस्पताल छन्। जिल्लाभर २३ निजी अस्पताल, ३८ स्वास्थ्य चौकी, दुई स्वास्थ्य एकाइ, सात नगर स्वास्थ्य केन्द्र, एक परिवार नियोजन संस्थागत क्लिनिक, चार प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र १३ आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र रहेका छन्। जिल्लाका १६ हजार २ सय ५७ जनाले स्वास्थ्य बीमा गरेको स्वास्थ्य बीमा बोर्ड जिल्ला सम्पर्क कार्यालय ललितपुरका संयोजक सुष्मा आचार्यले जानकारी दिइन्।

तालिका ८.३.८.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार					
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१०		१	११
बलात्कार	३	४	१	३३	३०
यौन दुर्व्यवहार		३	१	४	८
जम्मा	३	१७	३	३७	४९

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		१९	१९
साइबर अपराध		१	१
दाइजोजनित हिंसा		३	३
बलात्कार	६	१०	१६
बलात्कार प्रयास		१	१
बेचबिखन तथा ओसारपसार		३	३
पारिवारिक हत्या		३	३
जम्मा	६	३८	४४

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	११	११

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.९ काभ्रेपलाञ्चोक

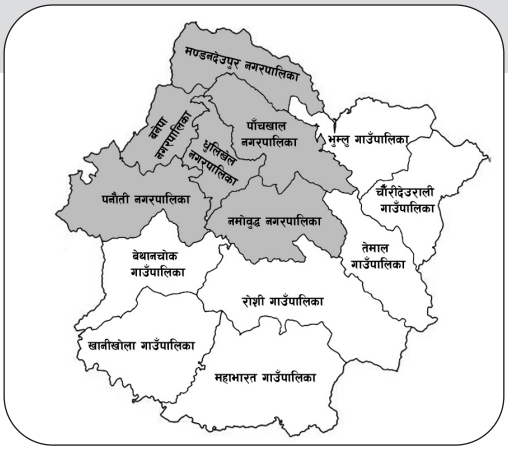

जम्मा जनसङ्ख्या	३,६४,०३९
महिला	१,८५,१३०
घर परिवार सङ्ख्या	९१,३३०
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१८,८४४
साक्षरता प्रतिशत	७५.६८
आश्रित जनसङ्ख्या	१,६१,२७५
अपाङ्गता भएका	८,५९३

यस वर्ष काभ्रे जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा २ सय ७६ जना महिला र ७२ जना पुरुष गरी ३ सय ४८ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ४४ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २ सय ७ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता ८५ जनाको रहेको छ। कारागारमा २ सय ७७ जना पुरुष कैदीबन्दी छन्। जसमा कैद तोकिएका ९२ र कैद नतोकिएका १ सय ८५ जना छन्। यहाँ क्षमताभन्दा बढी कैदीबन्दी भएकाले तीन जनालाई टेण्टमा राखिएको छ। यहाँ महिला र बालबालिकालाई राख्ने गरिएको छैन। कैदी बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि अहेवले सेवा प्रदान गर्दै आएका छन्। कारागारमा नौ जनाले जटिल मानसिक रोगको औषधी उपचार गराइरहेका छन्। कारागारमा सात जना पुरुष ज्येष्ठ नागरिक रहेको कारागार प्रमुख जीवन निरौलाले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा तीन जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको छ। अदालतमा यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ८ सय १४ थान मुद्दा दर्ता भएकामध्ये ६ सय ८६ थान फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ १ हजार २ सय ३१ थान मुद्दा दर्ता भएकामा ८ सय १९ थान मुद्दा फैसला भए। अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा २८ थान र पाँच वर्ष नाघेको एक थान पुराना मुद्दा फैसला हुन बाँकी छन्। अदालतमा सेवाग्राही कार्डको व्यवस्था, मेलमिलापकर्ता र परामर्शदाताको व्यवस्था, साङ्केतिक भाषा, तामाङ र नेवारी भाषामा दोभाषेको व्यवस्था, वैतनिक वकिल, निःशुल्क कानुनी सहायता, बाल विशेषज्ञ र मनोविज्ञको व्यवस्था रहेको अदालतका स्रेष्तेदार कर्णबहादुर राईले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष काभ्रे जिल्लामा बलात्कार घटनामा ३१, यौन दुर्व्यवहार घटनामा ९, हाडनाता करणी घटनामा तीन र बालविवाहका घटनामा एक गरी ४४ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ४ सय ९० बाल विकास केन्द्र, सामुदायिकतर्फ आवासीय विद्यालय ३ सय ६९, संस्थागततर्फ आवासीय विद्यालय २६, सामुदायिक क्याम्पस १६, प्राविधिक धारतर्फ बाली विज्ञान, सिई, पशु विज्ञान र कम्प्युटर विज्ञान पढाइ हुने आठ, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र २५ र सामुदायिकतर्फ १ सय ४९ माध्यमिक विद्यालय, संस्थागत ७६ माध्यमिक विद्यालय, निजी तर्फका तीन क्याम्पस र प्राविधिक धार

तालिका ५.३.५.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण			३	३
कुटपिट		४	१८	३३
अमानवीय व्यवहार		१५	३९	५४
घाइते		१	४	५
हत्या		६	६	१३
धम्की			१	१
जातीय विभेद			१	१
बाल अधिकार	बालविवाह	१		१
	बलात्कार	३१		३१
	यौन दुर्व्यवहार	८	१	९
	हाडनाता करणी	३		३
	जम्मा	४३	१	४४
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	१८५		१८५
	बलात्कार	९		९
	बलात्कार प्रयास	३		३
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	४		४
	बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास	१		१
	यौन दुर्व्यवहार	१		१
	हाडनाता करणी	१		१
	बलात्कारपछि हत्या	१		१
	सामूहिक बलात्कार	१		१
	वैवाहिक बलात्कार	१		१
	जम्मा	२०६		२०६
कूल जम्मा		२६६	७२	३४८

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

(सिटिइभिटी) बाट नर्सिङ, इन्जिनियरिङ, बालीविज्ञान र कम्प्युटर इन्जिनियरिङ पढाइ हुने आठ ओटा विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन्।

सामुदायिक विद्यालयतर्फ २ हजार ७ सय २१ दलित छात्रा र २ हजार ४ सय ५० दलित छात्र सहित २७ हजार ५६ छात्रा र २५ हजार ७ सय ९८ छात्र अध्ययनरत छन्। जिल्लामा ३ हजार ३ सय ९५ छात्रा र ३ हजार १ सय ६१ छात्र गरी ६ हजार ५ सय ५६ दलित बालबालिका भर्ना भए। यसवर्ष सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा ७१ हजार ४ सय ६८ छात्रा र ४४ हजार ९ सय ९८ छात्र गरी १ लाख १६ हजार ४ सय ६६ जना बालबालिका विद्यालयमा भर्ना भए। स्थानीय तह नै पिच्छे फरकफरक शिक्षासम्बन्धी कानुन बनेका र सरुवा बढुवामा राजनीतिक चलखेल बढी हुने भएकाले समस्याहरू देखिएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख देवका ढकालले बताइन्।

बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार

१३ वर्षीया बालिकालाई ०८० चैत १९ गते यौन दुर्व्यवहार गरेको आरोपमा रोल्पाको रुण्टिगढी गाउँपालिका-३ जवाडका ५२ वर्षीय देवीराम दमाइलाई प्रहरीले चैत १९ गते गिरफ्तार गऱ्यो। पीडितका आफन्तले चैत २० गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए। जिल्ला अदालतको २०८१ कात्तिक १२ गते इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गरी सजाय निर्धारणका लागि पेश गर्न आदेश भयो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यस वर्ष घरेलु हिंसा भएको भन्दै १ सय ८५ जनाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गरे। १ सय २५ उजुरीमा मेलमिलाप भए भने ५९ उजुरीकर्ता सम्पर्कमा आएनन्। एक उजुरीकर्ता अदालत जाने सहमति भएको सेवा केन्द्रले जनायो।

यो वर्ष काभ्रे जिल्लामा बलात्कारका घटनामा नौ, बलात्कार प्रयास घटनामा तीन, हाडनाता करणी घटनमा एक, वैवाहिक बलात्कार घटनामा एक, सामूहिक बलात्कार घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयासका घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसारका घटनामा चार र घरेलु हिंसाका घटनामा १ सय ८५ गरी २ सय ६ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। बलात्कारपछि हत्याका घटनामा एक जना महिलाको मृत्यु भयो ।

बलात्कारपछि हत्या

नवलपरासी पूर्व जिल्ला देवचुली नपा-९ घर भई काठमाडौं ३२ बस्ने २२ वर्षीया महिलालाई ०८० पुस २४ गते काठमाडौँबाट मोटरसाइकलमा धुलिखेल नपा-७ स्थित एक होटलमा पुऱ्याएर बलात्कार गरी बेलुका भक्तपुर जिल्ला सूर्यविनायक नपा-९ पलासेस्थित सडकको खाल्डोमा मारेर फालेको भनी जिल्ला प्रहरी कार्यालय, भक्तपुरमा सर्लाही जिल्ला, धनकौल

गाउँपालिका-१ का ३१ वर्षीय नितेशकुमार झाविरुद्ध ०८० माघ १८ गते उजुरी दर्ता भयो। शवको पोष्टमार्टम शिक्षण अस्पताल काठमाडौँमा ०८० पुस २६ गते भयो। वर्षको अन्तिमसम्म आरोपित फरार छन्।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराई

काभ्रेमा यो वर्ष २ हजार ७ सय ४३ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

काभ्रेमा सात ओटा इँटाभट्टा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष काभ्रेमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

काभ्रेमा ९१ हजार ३ सय ३० घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ४४ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २ सय ४७ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

तालिका ८.३.५.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१
महिला अधिकार	१	१
कूल जम्मा	२	२

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा ५० शैयाको मेथिनकोट अस्पताल, ५ सय शैयाको धुलिखेल अस्पताल, १५ शैयाको बनेपा अस्पताल, २ सय शैयाको शीर मेमोरियल अस्पताल, १५ शैयाको कृष्णप्रसाद अस्पताल, १५ शैयाको सदाबहार अस्पताल, १५ शैयाको सत्य साई अस्पताल, १५ शैयाको बनेपा नगरपालिका स्तरीय आधारभुत अस्पताल, पाँच शैयाको रोशी अस्पताल, पाँच शैयाको मण्डन देउपुर नगरपालिकास्तरीय अस्पताल, १५ शैयाको धुसेनी शिवालय अस्पताल, १५ शैयाको सामुदायिक अस्पताल र १० शैयाको भुम्लु अस्पताल गरी १३ ओटा सरकारी र नीजिस्तरबाट सञ्चालित अस्पताल रहेका छन्। जसमध्ये पाँच ओटा अस्पतालमा फार्मेसी रहेको छ। जिल्लामा एक मेथिनकोट प्रादेशिक अस्पतालमा चार जना विशेषज्ञ, ६२ जना स्वास्थ्यकर्मी कार्यरत छन्। जिल्लामा १ सय ४५ स्वास्थ्य संस्था रहेका छन्। जिल्लामा ६ जना स्टाफ नर्सको दरबन्दीसहित २ सय ३३ जना स्वास्थ्यकर्मी कार्यरत रहेको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयका प्रमुख रागीश्री कक्षपति श्रेष्ठले बताइन्।

तालिका ८.३.५.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार					
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएको	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बालविवाह				१	१
बलात्कार		१	१७	१७	३५
यौन दुर्व्यवहार	१		५	२	८
जम्मा	१	१	२२	२०	४४

बाल अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास				१	१
घरेलु हिंसा	११८	१४	४९	४	१८५
बलात्कार		१	५	६	१२
बलात्कार प्रयास		१	२		३
यौनदुर्व्यवहार		१			१
बेचबिखन तथा ओसारपसार			४		४
बलात्कारपछि हत्या			१		१
जम्मा	११८	१७	६१	११	२०७

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	११	१२

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

९.३.१० रामेछाप

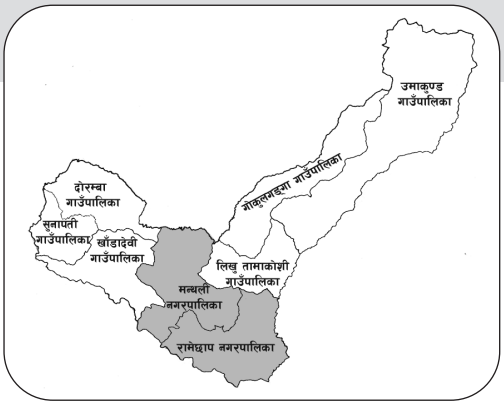

जम्मा जनसङ्ख्या	१,७०,३०२
महिला	८९,४७८
घर परिवार सङ्ख्या	४६,४६६
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	९,१११
साक्षरता प्रतिशत	६८.१२
आश्रित जनसङ्ख्या	८५,४१७
अपाङ्गता भएका	५,५०२

यस वर्ष रामेछाप जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा २० जना महिला र तीन जना पुरुष गरी २३ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा सात जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १३ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता २ सय जनाको रहेको छ। कारागारमा १५ जना महिला २ सय ९९ जना पुरुष कैदी तथा दुई जना महिला र २४ जना पुरुष थुनुवा गरी ३ सय ४० जना कैदीबन्दी छन्। जेलमा आश्रित बालबालिका छैनन्। जेलमा ७० वर्ष नाघेका महिला एक जना र पुरुष चार जना कैदीबन्दी छन्। पानीको अभाव जेलको प्रमुख समस्याका रूपमा रहेको छ। पानी अभाव हुँदा सुख्खा मौसममा पालो मिलाएर हप्ताको एकपटक नुहाउने र लुगा धुनुपर्ने कैदीबन्दीको बाध्यता रहेको कारागार प्रमुख रूपलाल तामाङले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष अधिकार

जिल्ला अदालतमा एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेकोमा कार्यरत छन्। यो वर्ष जिम्मेवारी सरेर आएकासहित फौजदारीतर्फ ५९ थान, देवानी १ सय ८२ थान मुद्दा र रिट ३ थान दर्ता भए। फौजदारीतर्फ ३० थान, देवानी १ सय ९ थान र एक थान रिट फैसला भए। अदालतमा फौजदारीतर्फ २९ थान, देवानीतर्फ ७३ थान र रिट निवेदन दुई थान फैसला हुन बाँकी रहेको जिल्ला अदालतका स्रेस्तेदार मधुसुदन आचार्यले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष रामेछाप जिल्लामा बलात्कार घटनामा चार, यौन दुर्व्यवहार घटनामा एक र विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजायका घटनामा दुई गरी सात जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा सामुदायिकतर्फ ९० माध्यमिक र २ सय ६५ आधारभूत विद्यालय छन्। त्यस्तै ३ सय ९० ओटा बाल विकास केन्द्र छन्।

संस्थागततर्फ तीन मावि र ३ आधारभूत विद्यालय छन्। जिल्लमा तीन धार्मिक आधारभूत विद्यालय सञ्चालनमा छन्। यस वर्ष १६ हजार ८ सय ३८ बालिका र १६ हजार १ सय २६ बालक विद्यार्थी विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका १ सय २५ जना बालिका र छात्र १ सय १९ बालक गरी २ सय ४४ जना छन्। २ हजार १ सय ३२ दलित बालिका र १ हजार ९ सय २३ बालक भर्ना भएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख नेत्रप्रसाद गजुरेलले बताए।

कुटपिट

दोरम्बा शैलुङ गाउँपालिका-३ टोकरपुरको श्री कण्ठेश्वर माविमा कक्षा ६ मा अध्ययनरत ११ र १० वर्षीय बालकलाई ०८१ असार ७ गते सो विद्यालयका शिक्षक ३५ वर्षीय भुवन थापा मगरले विद्यालयमा

तालिका ८.३.१०.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट		३		३
अमानवीय व्यवहार			१	१
बाल अधिकार	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय		३	३
	बलात्कार	४		४
	यौनदुर्व्यवहार	१		१
	जम्मा	५	३	८
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	८		८
	बलात्कार	३		३
	बलात्कार प्रयास	३		३
	हाडनाता करणी	१		१
	जम्मा	१३		१३
कूल जम्मा		३०	३	३३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

कुटपिट गरी घाइते बनाए। घाइतेको स्थानीय स्वास्थ्यचौकी टोकरपुरमा उपचार भयो। विद्यालय प्रशासन र व्यवस्थापनले दोषीलाई कारवाही गर्नुको साटो ०८१ असार ११ गते विज्ञप्ति जारी गरी विद्यालयमा अनुशासन कायम गराउने सन्दर्भमा सो घटना भएको जानकारी दियो।

बलात्कार

सात वर्षीया बालिकालाई ०८० फागुन १९ गते बलात्कार गरेको आरोपमा दोरम्बा शैलुङ गाउँपालिका-६ का १८ वर्षीय सुजन नेपालीविरुद्ध पीडित पक्षले फागुन २० गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले फागुन २० गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश राजेन्द्र नेपालको ०८१ पुस १ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै १२ वर्ष ६ महिना कैद र ३ लाख ५० हजार रुपियाँ जरिवाना हुन फैसला सुनायो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भएको भन्दै १४ जना महिलाले, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा खान लगाउन नदिएको, हँला गरेको, कुटपिट गरेको उजुरी थिए। तीमध्ये १३ उजुरीमा मेलमिलाप भए। एक उजुरीका पीडित सम्पर्कमा नै नआएको सेवा केन्द्रका इन्स्पेक्टर कौशल न्यौपानेले बताए।

यो वर्ष रामेछाप जिल्लामा बलात्कारका घटनामा दुई, हाडनाता करणी घटनामा एक, बलात्कार प्रयासका घटनामा दुई र घरेलु हिंसाका घटनामा आठ गरी १३ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

घरेलु हिंसा

रामेछाप नगरपालिका-१ गोठगाउँकी २८ वर्षीया बिनु यादवले पति २८ वर्षीय प्रदीप कठायतको घरमा बस्न पाउनु पर्ने माग राखी ०८० माघ ७ गतेदेखि १२ गतेसम्म जिल्ला प्रशासन कार्यालय, रामेछापको गेटमा आमरण अनसनमा बसिन्। माघ १२ गते मानवअधिकारकर्मीको पहलमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयले बिनुलाई बल प्रयोग गरी घरमा राख्न सक्ने अवस्था नभएको पत्र दिएपछि अनसन तोडिन्। जिल्ला अदालत रामेछापले सम्बन्ध विच्छेदको फैसला सुनाएको पति प्रदीप कठायतसँगको सम्बन्ध उच्च अदालतले कायम गरिदिएकोले पतिकै घरमा बस्न पाउनुपर्ने माग राखेर कठायतको मन्थलीस्थित घरमा माघ ५ गते जाँदा परिवारले बस्न नदिएको भन्दै यादव जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा धर्ना बसेकी थिइन्। सम्बन्ध कायम गर्ने उच्च अदालतको फैसला चित्त नबुझेर प्रदीपले सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरेका छन्। सर्वोच्च अदालतको फैसला नआएसम्म बिनुलाई घरमा राख्न नसक्ने कठायत परिवारको भनाइ थियो भने सर्वोच्च अदालतको फैसला नआउँदासम्म आफू प्रदीपकै घरमा बस्न पाउनुपर्ने माग बिनुको छ। शान्तिपूर्ण रूपमा घरमा बस्ने वातावरण मिलाइदिनु भनि राष्ट्रिय महिला आयोगबाट जिल्ला प्रशासन कार्यालयलाई पत्र लिएर आएकी यादवको विषयमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी अनीता निरौलाले जनप्रतिनिधि, सरोकारवाला तथा दुवै पक्षलाई राखेर पटक पटक छलफल गराउँदा प्रदीपको परिवार अदालतको फैसला अनुसार बिनुलाई मासिक ९ हजार रुपियाँ दिन तयार भएको तर बिनुले सो रकम नलिने, घरमा नै बस्न पाउनुपर्ने अडान राखेपछि विवाद भएको थियो। मुद्दा सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन भएकोले आफूहरूले बल प्रयोग गरेर बिनुलाई घरमा राखिदिने अवस्था नभएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी निरौलाले बताइन्।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

रामेछापमा यो वर्ष १ हजार २८ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

रामेछापमा इटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग स्थापना भएको छैन।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष रामेछापमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

रामेछापमा ४६ हजार ४ सय ६६ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ९१ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा ८५ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

तालिका ८.३.१०.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	२	२

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा प्रदेशस्तरको एक, एक सहकारी, दुई सामुदायिक, एक संस्थागत अस्पताल, ६ प्राथमिक अस्पताल, दुई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ५० स्वास्थ्य चौकी, एक उपस्वास्थ्य चौकी, १३ सहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १३ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र तथा एक आयुर्वेद सेवा केन्द्र र एक आयुर्वेद औषधालय छन्।

जिल्ला सदरमुकाम मन्थलीमा रहेको मन्थली अस्पतालमा दुईजना डाक्टरको दरवन्दी रहेकोमा दरवन्दीका दुवै जना र ६ जना छात्रवृत्ति करार गरी आठ जना कार्यरत छन्। जिल्लामा ३८ हजार ८५ महिला र ३४ हजार ३ सय ६८ पुरुष गरी ७२ हजार ४ सय ५२ जनाले स्वास्थ्य बीमा गरेका छन्।

तालिका ८.३.१०.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कानुनी दायरामा नल्याइएका	जम्मा
विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय			२	२
बलात्कार	१	३		४
यौनदुर्व्यवहार		१		१
जम्मा	१	४	२	७

महिला अधिकार			
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	८		८
बलात्कार		३	३
बलात्कार प्रयास		२	२
जम्मा	८	५	१३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.११ सिन्धुली

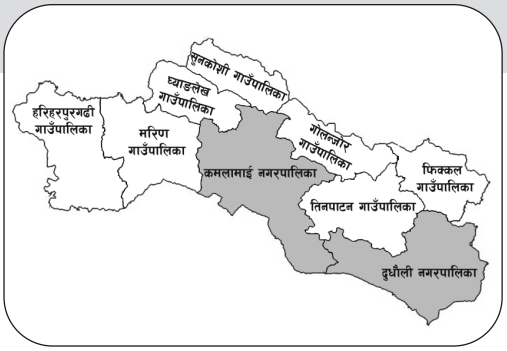

जम्मा जनसङ्ख्या	३,००,०२६
महिला	१,५२,९६१
घर परिवार सङ्ख्या	६९,३१७
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	१४,९३१
साक्षरता प्रतिशत	७२.५९
आश्रित जनसङ्ख्या	१,४८,८१६
अपाङ्गता भएका	७,६४०

यस वर्ष सिन्धुली जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा १ सय ५ जना महिला र दुई जना पुरुष गरी १ सय ७ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १४ जना बालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ९१ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

२ सय ८ जनाको क्षमता भएको सिन्धुली जिल्ला कारागारमा ५९ जना महिला र ५ सय ६८ पुरुष रहेका छन्। कारागारमा पाँच बालक र पाँच बालिका आश्रित छन्। कारागारमा नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एक जना अहेवको दरबन्दी रहेको कारागार प्रमुख बालकृष्ण कटुवालले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतको सिन्धुलीमा एक न्यायाधीश दरबन्दी रहेको छ। वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ५ सय ४२ थानमध्ये १ सय ६० थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ८ सय २६ थानमध्ये ४ सय २७ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा २ सय ७१ थान छन् भने देवानी मुद्दा १ सय ८९ थान बाँकी रहेको जिल्ला अदालत, सिन्धुलीका सेस्तेदार विदुरप्रसाद कोइरालाले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष सिन्धुली जिल्लामा बलात्कार घटनामा सात, यौन दुर्व्यवहार घटनामा चार, हाडनाता करणी घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक र बालविवाहका घटनामा एक गरी १४ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ५ सय ८७ बालविकास केन्द्र, ४ सय ३८ आधारभूत विद्यालय ७६ ओटा माध्यमिक विद्यालय रहेका छन्। ५४ हजार १ सय ६३ बालबालिका आधारभूत विद्यालय र ११ हजार ६ सय ८ बालबालिका माध्यमिक विद्यालयमा अध्ययनरत रहेका छन्। जिल्लामा तीन ओटा अपाङ्गमैत्री विद्यालय रहेका छन्। जसमा अपाङ्गता भएका बालक ३ सय ४६ र ४ सय ११ बालिका रहेका छन्।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ८४ जना महिलाले महिला तथा बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घर निकाला गरिएका एक, खानलाउन नदिएका १५, सामान्य घरायसी झगडाका ६९ उजुरी छन्। यीमध्ये प्रहरीले ६९ ओटामा मेलमिलाप गरायो भने चार ओटा उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको, ११ वटा सम्बन्धित निकायमा गएको, जिल्ला प्रहरी कार्यालय सिन्धुलीका एसपी गोबिन्दराज काफ्लेले जानकारी दिए।

यो वर्ष सिन्धुली जिल्लामा बलात्कारका घटनामा आठ, बलात्कार प्रयासका घटनामा पाँच, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक र घरेलु

हिंसाका घटनामा ७६ गरी ९० जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट एक जना महिलाको हत्या भयो ।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

सिन्धुलीमा यो वर्ष ३ हजार ८ सय ३५ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

ईंटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

सिन्धुलीमा हालसम्म दुई ओटा इँटाभट्टा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष सिन्धुलीमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

सिन्धुलीमा ६९ हजार ३ सय १७ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ३१ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा १४ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहहरू

तालिका ८.३.११.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

तालिका ८.३.११.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
हत्या			३	३
बाल अधिकार	बालविवाह	१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	१		१
	बलात्कार	७		७
	यौनदुर्व्यवहार	४		४
	हाडनाता करणी	१		१
	जम्मा	१४		१४
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	७६		७६
	बलात्कार	८		८
	बलात्कार प्रयास	५		५
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	१		१
	पारिवारिक हत्या	१		१
	जम्मा	९१		९१
कूल जम्मा		१०५	३	१०८

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, ४ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ५१ स्वास्थ्य चौकी, २३ आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, ४० सामुदायिक स्वासथ्य केन्द्र ५ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, २०० गाउँघर क्लिनिक, २२९ खोप केन्द्र र ३७ प्रसूती केन्द्र रहेका छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा १४ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा ७ जनाको दरबन्दी रिक्त छ। ६३ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दीमा ४० दरबन्दी रिक्त छ।

तालिका ८.३.११.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बालविवाह	१		१
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१	१
बलात्कार	३	५	८
यौन दुर्व्यवहार		४	४
जम्मा	४	१०	१४

महिला अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	५६	३०			८६
बलात्कार		१		७	८
बलात्कार प्रयास		३	२		५
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१			१
पारिवारिक हत्या				१	१
जम्मा	५६	३५	२	८	९१

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	२	२

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.१२ मकवानपुर

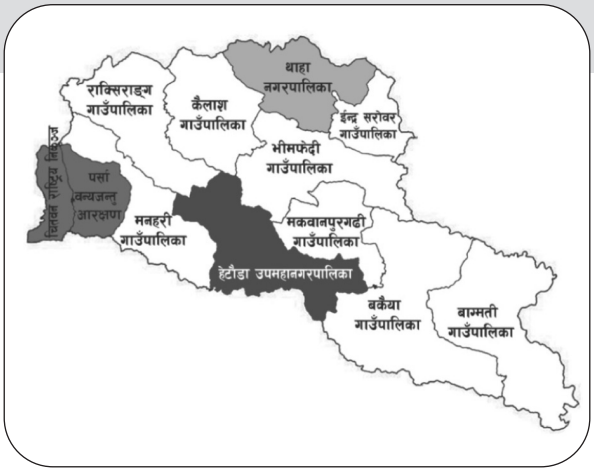

जम्मा जनसङ्ख्या	४,६६,०७३
महिला	२,३२,२५७
घर परिवार सङ्ख्या	१,०५,६२०
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	२२,५३६
साक्षरता प्रतिशत	७७.८२
आश्रित जनसङ्ख्या	२,१२,९०४
अपाङ्गता भएका	१०,१८३

यस वर्ष मकवानपुर मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ६ जना महिला र १५ जना पुरुष गरी २१ जना पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ५८ जना महिला र पाँच जना पुरुष गरी ६३ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ३३ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २४ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

भीमफेदीस्थित क्षेत्रीय कारागारको क्षमता १ हजार ५ सय जनाको रहेको छ। कारागारमा १ हजार ६० जना कैदीबन्दी रहेको कारागार प्रमुख तिर्थराज पौडेलले बताए। जसमध्ये ७ सय जना कैदी र ३ सय ६० जना बन्दी रहेका छन्। कारागारको 'क' र 'ख' ब्लकमा पुरुष कैदीबन्दी राखिएको छ। 'ग' ब्लकमा ४८ जना महिला कैदीबन्दी राखिएको छ। कारागारमा आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालयको सहयोगमा भौतिक पूर्वाधार निर्माण र कैदीबन्दीलाई आयआर्जनका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन्। आयआर्जनका लागि २० ओटा सिलाइ मिसिन र तीन ओटा इन्टरलक उपलब्ध छन् भने भौतिक पूर्वाधारतर्फ भेटघाट कक्ष र शौचालय तथा कारागारको कम्पाउण्डवाल निर्माण भइरहेको कारागार प्रमुख पौडेलले बताए। कारागारमा अहेबसहित तीन जना स्वास्थ्यकर्मी कार्यरत छन्।

बाल सुधार गृह

३५ जना बालकको क्षमता भएको बाल सुधार गृहमा ६६ जना बालक छन्। जसमा ३८ जना कैद तोकिएका र कैद नतोकिएका २८ जना थुनुवा छन्।

सुधार गृहमा १८ वर्षभन्दा माथिका ३६ जना रहेका छन् । बाल सुधार गृहमा रहेका बालकहरूलाई उनीहरूले अध्ययन गरेको कक्षा अनुसार वार्षिक परीक्षा दिने व्यवस्था गरिएको छ भने औपचारिक अध्ययन नगरेका बालकहरूलाई अनौपचारिक कक्षा सामूहिक रूपमा दैनिक तीन घण्टा सञ्चालन गरिँदै आएको सुधार गृहका प्रमुख प्रदीप गौतमले बताए।

झडप

मिटरब्याजी पीडित र स्थानीयबीच ०८० फागुन ३ गते मनहरिमा झडप हुँदा २० जना मिटरब्याज पीडित घाइते भए। झापाको काकडभिट्टाबाट आएका मिटरब्याज पीडितहरूसँग मनहरिमा एक स्कुटर चालक आएर ठोक्किँदा विवाद भएको थियो। सोही क्रममा स्थानीय आएर आक्रमण गर्दा झडप भएको हो। उक्त झडपमा २० जना घाइते भएको इलाका प्रहरी कार्यालय, मनहरिका इन्स्पेक्टर दीपक थापाले जानकारी दिए। उनका अनुसार सबै घाइतेहरूको स्वास्थ्य उपचार चितवन मेडिकल कलेजमा भयो। सरकारले मिटरब्याजको समस्या समाधान नगरेको भन्दै पीडितहरूले ०८० माघ १६ गतेदेखि झापाको काकडभिट्टाबाट पैदल हिँडेर न्यायको लागि अभियान थालेका थिए।

तालिका ८.३.१२.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट			अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट					३		३
हत्या					१	३	४
अभिव्यक्ति, भेला तथा सङ्गठित हुने अधिकार		६	१५	३१			
बाल अधिकार	बलात्कार				१५		१५
	यौनदुर्व्यवहार				१२	३	१४
	हाडनाता करणी				४		४
	जम्मा				३१	३	३३
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा				१		१
	बलात्कार				१६		१६
	बलात्कार प्रयास				३		३
	यौन दुर्व्यवहार				१		१
	वैवाहिक/सामूहिक बलात्कार				१		१
	पारिवारिक हत्या				३		३
	जम्मा				३४		३४
कूल जम्मा		६	१५	३१	५८	५	६३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालत

मकवानपुर जिल्ला अदालतमा चार जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको छ। सन् २०२४ भित्र यस अदालतमा देवानी मुद्दातर्फ २ हजार १ सय ३९ थान मुद्दामध्ये १ हजार २ सय ७३ थान फैसला भयो। फौजदारी मुद्दातर्फ २ हजार २८ थान मुद्दामध्ये १ हजार १ सय ३० थान फैसला भयो। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका आठ थान मुद्दा बाँकी रहेको सेरेस्तेदार रोशी भण्डारीले बताए।

उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलास

सात जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलासमा ६ जना न्यायाधीश कार्यरत छन्। यो वर्ष देवानी मुद्दातर्फ ३ सय २१ थान मुद्दामध्ये १ सय ४५ थान फैसला भए। त्यसैगरी फौजदारीतर्फ ६ सय ७३ थान मुद्दामध्ये ४ सय १० थान मुद्दा फैसला भएको उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलासका सूचना अधिकारी केशरनाथ अर्यालले बताए। उनका अनुसार ८८ थान रिटमध्ये ६५ थान फैसला भए।

तालिका ८.३.१२.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

बाल अधिकार

यस वर्ष मकवानपुर जिल्लामा बलात्कार घटनामा १५, यौन दुर्व्यवहार घटनामा १४ र हाडनाता करणी घटनामा चार गरी ३३ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ६ सय ५२ बाल विकास केन्द्र, ४ सय आधारभूत र १ सय ४९ माध्यमिक विद्यालय छन्। यस वर्ष ६३ हजार ३ सय २३ बालक र ५८ हजार १ सय १८ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। ६ जना द्वन्द्वपीडित बालबालिकाले छात्रवृत्ति शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख सुदीप गिरीले बताए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसाबाट पीडित भएको भन्दै महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा २ सय ८९ जना महिलाले उजुरी गरेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयकी असई सङ्गीता लामाले बताइन्। दर्ता जसमा १ सय ९८ उजुरीमा मेलमिलाप भयो भने १ सय १ उजुरी अदालत गएको लामाले बताइन्।

यो वर्ष मकवानपुर जिल्लामा बलात्कारका घटनामा १६, वैवाहिक/सामूहिक बलात्कार घटनामा एक, यौन दुर्व्यवहार घटनामा एक, बलात्कार प्रयासका घटनामा दुई र घरेलु हिंसाका घटनामा एक गरी २१ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो।

बलात्कार

२३ वर्षीया महिलालाई ०८० पुस २६ गते बलात्कार गरेको आरोपमा बकैया गाउँपालका-३ का ५१ वर्षीय चतुरमान गोलेविरुद्ध पीडित पक्षले पुस २७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले पुस २८ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश अवनी मैनाली भट्टराईको ०८१ वैशाख १८ गतेको इजलासले आरोपितलाई बलात्कार गरेको कसुरमा ७ वर्ष र बौद्धिक अपाङ्गता भएकोमा थप तीन वर्ष गरी १० वर्ष कैद, ३ लाख रुपियाँ जरिबानासहित ५० हजार रुपियाँ पीडितलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउनु पर्ने फैसला सुनायो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

मकवानपुरमा यो वर्ष ६ हजार २ सय २० जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

जिल्लामा एउटा इँटाभट्टा र तीन ओटा सिमेन्ट उद्योग सञ्चालित छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष मकवानपुरमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

मकवानपुरमा ८३ हजार ६ सय २२ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ४४ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीकाको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा ६ सय १८ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, दुई सामुदायिक अस्पताल, एक आँखा अस्पताल, चार निजी अस्पताल, ३७ स्वास्थ्य चौकी, पाँच आधारभूत अस्पताल, शहरी स्वास्थ्य केन्द्र १७, सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ १७, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र २९ रहेको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय प्रमुख कृष्णबहादुर मिजारले बताए।

तालिका ८.३.१२.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	३	१७	१९
यौन दुर्व्यवहार	३	१३	१४
जम्मा	४	३९	३३

महिला अधिकार				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		१		१
बलात्कार	१	१	१५	१७
बलात्कार प्रयास			३	३
यौन दुर्व्यवहार			१	१
पारिवारिक हत्या			३	३
जम्मा	१	३	३१	३४

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	३	४

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.३.१३ चितवन

जम्मा जनसङ्ख्या	७,१९,८५९
महिला	३,६८,०७०
घर परिवार सङ्ख्या	१,७९,१६७
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	५२,३६१
साक्षरता प्रतिशत	८३.६८
आश्रित जनसङ्ख्या	३,१४,३४०
अपाङ्गता भएका	१६,४९६

यस वर्ष चितवन जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घन घटनामा ६ महिला र ३४ पुरुष गरी ४० जना पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ७७ जना महिला र चार जना पुरुष गरी ८१ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ५६ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २० जना महिला पीडित भए।

हिरासतमा मृत्यु

इलाका प्रहरी कार्यालय रत्ननगर टाँडीको हिरासतमा ०८१ कात्तिक ३ गते रत्ननगर नगरपालिका-१३ बस्ने ४५ वर्षीय महमद क्यामोदिनको मृत्यु भयो। आपराधिक लाभ कसुरमा कात्तिक १ गते गिरफ्तार गरिएका क्यामोदिन बिहान ४:४५ बजेको समयमा थुनुवा कक्षको बाथरुमको ढोका छेउमा लडिरहेका अवस्थामा फेला परेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका एसपी भावेश रिमालले बताए। उनलाई उपचारको लागि भरतपुर अस्पताल पुऱ्याइए लगत्तै चिकित्सकले मृत्युको घोषणा गरेका थिए। शवको कात्तिक ५ गते भरतपुर अस्पतालमा पोष्टमार्टम भयो।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता २ सय ८० जनाको रहेको छ। कारागारमा ८ सय १ जना कैदीबन्दी छन्। जसमा कैद तोकिएकामध्ये ४ सय ६१ पुरुष र ३५ महिला छन्। कैद नतोकिएका २ सय ९२ जना पुरुष र १३ जना महिला छन्। एक जना बालक र दुई जना बालिका आश्रित छन्। कैदीबन्दीको स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एकजना हेल्थ असिस्टेन्टको दरबन्दी रहेको छ। कारागारमा पुरुष कक्षतर्फ झण्डै तीन गुणा कैदीबन्दी भएकाले कोचिएर बस्नुपर्ने बाध्यता रहेको जेलर कमलप्रसाद आचार्यले बताए। कारागारमा पाँच जना जटिल र तीन जना सामान्य मानसिक रोगी छन्। ६० वर्ष नाघेका ४४ जना ज्येष्ठ नागरिक (पुरुष ३९ र महिला पाँच) रहेका छन्।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा आठ जनाको दरबन्दी रहेको छ। जिल्ला अदालतमा ४ हजार २ सय ६७ थान मुद्दा दर्ता भए। जिल्ला अदालतबाट यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ हजार ३ सय १३ थान मुद्दा दर्ता भए। जसमा १ हजार १ सय ९ फैसला भए। दुई वर्ष नाघेको मुद्दा छैन। त्यस्तै देवानीतर्फ २ हजार ९ सय ५४ मुद्दा दर्ता भएकोमा २ हजार १ सय ३६ थान फैसला भएको जिल्ला अदालतका सेस्तेदार विष्णुप्रसाद आचार्यले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष चितवन जिल्लामा बलात्कार घटनामा ३४, यौन दुर्व्यवहार घटनामा १८, हाडनाता करणीका घटनमा एक, सामूहिक बलात्कार घटनामा एक, विद्यालयमा दिइने शारीरिक दण्ड सजायका घटनामा एक र बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक गरी ५६ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा २ सय ४ आधारभूत र २ सय २२ मावि छन्। २ हजार ७ सय २ शिक्षक दरबन्दी रहेको छ। यस वर्ष ९ हजार ३ सय छात्रा र १८ हजार हजार

७ सय ५ जना छात्र विद्यालय भर्ना भए। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय १२ छन्। ५३ जना द्वन्द्वपीडितले छात्रवृत्ति पाए। द्वन्द्वपीडित परिवारका ५३ जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाए। दलित, अपाङ्गलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिएको छ। पढ्ने उमेरका सबै बालबालिका विद्यालय भर्ना भएको शिक्षा तथा तथा समन्वय इकाइका प्रमुख भूमिलाल सुवेदीले बताए।

तालिका ८.३.१३.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट			अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट		४	१९	२३			
हिरासतमा मृत्यु			१	१			
अमानवीय व्यवहार					१	२	३
घाइते		२	१४	१६			
हत्या						१	१
जातीय विभेद					१		१
बाल अधिकार	बेचबिखन तथा ओसारपसार				१		१
	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय					१	१
	बलात्कार				३४		३४
	यौन दुर्व्यवहार				१८		१८
	हाडनाता करणी				१		१
	सामूहिक बलात्कार				१		१
	जम्मा				५५	१	५६
महिला अधिकार	बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास				५		५
	बलात्कार				१३		१३
	बलात्कार प्रयास				२		२
	बेचबिखन तथा ओसारपसार				१		१
	जम्मा				३०		३०
कूल जम्मा		६	३४	४०	६६	४	८१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार

पाँच वर्षीया बालिकालाई ०८० चैत १४ गते बलात्कार गरेको आरोपमा ७६ वर्षीय ज्येष्ठ नागरिकविरुद्ध पीडित पक्षले चैत १४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। आरोपित चैत १४ गते गिरफ्तार भए। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश रमेश ज्ञवालीको ०८१ भदौ ५ गतेको इजलासले आरोपितलाई ६ महिना कैद, १५ हजार रुपियाँ जरिबाना, २० हजार क्षतिपूर्ति भराउनुका साथै पीडित राहत कोषमा ६ सय रुपियाँ जम्मा गर्ने फैसला सुनायो।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ४ सय ९६ महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता भए। जसमा कुटपिट गरी घर निकाला गरिएका १ सय ६८, खानलाउन नदिएको १ सय २८, गाली बेइज्जतीका २ सय उजुरी थिए। तीमध्ये ४ सय १७ उजुरीमा मेलमिलाप भयो। ७९ उजुरी अदालती प्रक्रियामा गएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी भेषराज रिजालले बताए।

यो वर्ष चितवन जिल्लामा बलात्कारका घटनामा १२, बलात्कार प्रयासका घटनामा दुई, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक र बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास घटनामा पाँच गरी २० जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

४१ वर्षीया महिला ०८१ असार २ गते बलात्कार गरेको आरोपमा भरतपुर मनपा-२९ का ५४ वर्षीय गोपाल गुरुङविरुद्ध पीडितले असार ३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन्। प्रहरीले आरोपितलाई असार ३ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश पुष्पराज थपलियाको मङ्सिर १५ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै सात वर्ष कैद, २ हजार रुपियाँ जरिबाना र ३० हजार रुपियाँ क्षतिपूर्ति भराउने फैसला सुनायो।

तालिका ८.३.१३.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१
महिला अधिकार	२	२
कूल जम्मा	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

चितवनमा यो वर्ष १० हजार ९ सय ९३ जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत : स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

चितवनमा १० ओटा इँटाभट्टा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष चितवनमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

चितवनमा १ लाख ७९ हजार १ सय ६७ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ७५ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा ५० ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा भरतपुर अस्पताल केन्द्रीय अस्पतालको रूपमा रहेको छ। यस अस्पतालमा ६ सय शैया रहेको छ। त्यस्तै वीपी कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पतालले राष्ट्रिय स्तरको सेवा दिइरहेको छ। रत्ननगर नगरपालिकामा र माडी नगरपालिकामा प्रादेशिक अस्पताल, दुई ओटा जिल्ला स्तरीय अस्पताल, ३० स्वास्थ्य चौकी र चार प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र छन्। चितवनमा ३ लाख ३५ हजार जनाले स्वास्थ्य बिमा वापतको सेवा लिएका छन्। सरकारी अस्पतालहरूमा विपन्न परिवार र सीमान्तकृत समुदायका लागि नि:शुल्क उपचारको व्यवस्था रहेको भरतपुर अस्पतालका मेडिकल सुपरिटेण्डेण्ट प्रा.डा कृष्णप्रसाद पौडेलले बताए।

तालिका ८.३.१३.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बोचबिखन तथा ओसारपसार			१		१
विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय		१			१
बलात्कार	१		७	३८	३६
यौन दुर्व्यवहार	३		५	१०	१८
जम्मा	४	१	१३	३८	५६

महिला अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास			५	५
बलात्कार	३	४	६	१३
बलात्कार प्रयास		१	१	३
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१		१
जम्मा	३	६	१३	३०

मारिएकाको घटना सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	जम्मा
हत्या	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)